

Södertörns högskola | Institutionen för Samhällsvetenskaper

Magisteruppsats 30 hp | Statsvetenskap | Vårterminen 2009

Klimatförändringar, ett problem för vem?

– En institutionell policystudie om könets betydelse i den svenska klimatpolitiken

Av: Fredrik Bodin

Abstract

Climate change, a problem for whom? An institutional and policy study of gender and the Swedish climate change politics

Author: Fredrik Bodin

The UN has a goal to gender-mainstream all politics, but its politics in climate change is not gender-sensitive. The Swedish government has the same goal concerning gender mainstreaming, but does the Swedish politics of climate change reach this goal? The aim of this paper is to examine the relations between the Swedish politics of gender and climate change. In addition, the aim is also to investigate how gender is constructed in the climate politics. To reach these aims, an institutional, policy and gender analysis is used. The paper concludes that the climate change politics is built upon several policy processes, however the gender policy process has little influence in the climate change policy. Generally, gender is not constructed in the climate change policy, it appears that gender is only constructed in a context of poverty.

Keywords: Sweden, climate change, gender, historical institutionalism, policy analysis, gender mainstreaming

Innehållsförteckning:

1. Inledning	2
1.1 Problemformulering	3
1.2 Syfte.....	3
1.3 Frågeställningar.....	4
2. Metod	5
2.1 Val av fall	5
2.2 Metoder och tillvägagångssätt	5
2.2.1 Deduktiv ansats.....	5
2.2.2 En kvalitativ fallstudie.....	6
2.2.3 En metod för att hantera två policyområden:	7
2.3 Val av material.....	7
2.4 Metod för intervjuer	8
2.5 Avgränsning.....	9
2.6 Källkritik	10
2.7 Tidigare forskning.....	11
3. Institutionell teori och policyanalys	12
3.1 Nyinstitutionalismen.....	12
3.1.1 Den historiska institutionalismen	13
3.1.1 Förhållandet mellan kön och politiska institutioner.....	15
3.2 Policyanalys.....	15
3.3 Förhållandet mellan idé och problem	17
3.4 Metod- och teoridiskussion.....	18
3.5 Praktisk tillämpning av det teoretiska ramverket:	19
3.6 Klimatpolitikens beståndsdelar	20
4. Genusteori	21
4.1 Kön, genus och jämställdhet.....	22
4.2 En modell för att behandla kön i politiken	23
4.3 Politikens form och innehåll	24
4.3.1 Könsneutral, -specifik eller -blind	25
4.4 Genussystemet.....	25
4.5 Den postkoloniala kritiken	26
4.6 Kön, miljö och ekofeminism	27
4.7 Jämställdhetsintegrering, utifrån ett institutionellt perspektiv.....	27
5. Empirisk bakgrund	29
5.1 Det institutionella sammanhanget.....	29
5.1.1 Det internationella institutionella sammanhanget.....	29
5.1.2 Det nationella institutionella sammanhanget.....	31
5.1.3 Sammanfattningsvis	34
5.2 Formativa moment.....	36
6. Frågeställning 1: I vilken utsträckning och i så fall hur formuleras kön som en klimatpolitisk fråga?	38
6.1 Slutsats frågeställning 1	40
7. Frågeställning 2: På vilket sätt relateras klimat- och könsprocesserna till varandra?	41
7.1 Policyflödet.....	41

7.2 Politiska flödet	48
7.3 Problemflödet.....	51
7.4 Policyentreprenörer.....	52
7.5 Policyfönster	54
7.6 Slutsats frågeställning 2	55
7.6.1 Vad hände med jämställdhetsintegreringen?.....	56
7.6.2 Klimatpolicyn, en fragmenterad process	56
8. Frågeställning 3: Hur kan olika teoretiska ansatser förklara könets eventuella konstruktion som en del av klimatpolitiken?.....	58
8.1 Hur konstrueras kön i klimatpolitiken?	58
8.2 Politiskt deltagande och politikens form	60
8.3 Genussystemens logik i klimatpolitiken	62
8.4 Kvinnors och mäns skilda förhållningsätt till klimatet.....	66
8.5 Fördelning eller förändring?	67
9. Slutsatser	68
10. Vidare forskning	70
Källförteckning.....	71
Bilaga 1: Mall för intervjuerna	77

1. Inledning

Förändringar i klimatet skapar nya förutsättningar och utmaningar för mänskligheten både globalt och lokalt. Ett grundläggande antagande om fenomenet är att klimatförändringarna beror på mänsklig aktivitet (Rummukainen 2005:13). Förenade Nationernas (FN) klimatexpertgrupp, Intergovernmental Panel of Climate Change (IPCC) konstaterar att koncentrationen av växthusgaser har ökat markant på grund av mänsklig aktivitet vilket har skapat påtagliga förändringar i klimatet som innebär en negativ effekt för det mänskliga livet (IPCC 2007:2-5). Hotbilder om översvämningar, matbrist, orkaner och värmeböljor är några exempel på vad som kan vara följden av ett varmare klimat. Konsekvenserna av klimatförändringarna drabbar olika regioner och nationer på ett varierande sätt. Utvecklingsländerna är redan drabbade och antas komma att drabbas än hårdare av klimatförändringarna i framtiden. Förändringarna kommer bland annat innebära att möjligheten till att livnära sig på naturresurser och jordbruk kommer att försämrats. Detta kommer att drabba de fattigaste människorna hårdast då de är mest beroende av naturresurserna för sin överlevnad. (Eriksen mfl. 2007). Flera forskare menar också att kvinnor drabbas hårdast av klimatförändringarna och då speciellt kvinnor i de fattigaste länderna (Brody, Demetriades & Esplen 2008:3-9, Lambrou & Piana 2005:2-5). Andra orsaker till att kvinnor drabbas hårdare än män är den vanligt förekommande interna arbetsdelningen inom familjen. Denna fördelning innebär ofta att kvinnan sköter införskaffningen av ved och vatten, vilket kommer att försvåras av klimatförändringarna (Smyth 2002:132-135). Kvinnor drabbas alltså hårdare av klimatförändringarna än män då de är fattigare, har mindre kapital, är mer beroende av naturresurser, har högre arbetsbelastning och sämre tillgång till information (Brody, Demetriades & Esplen 2008:37).

På ett internationellt plan anser många att klimatpolicyn inte har erkänt könets politiska betydelse¹. Sveriges förra miljöminister Lena Sommerstad uttalade sig om detta efter mötet i Johannesburg, då hon menade att Sverige drev frågan men motarbetades av andra länder och beaktades därför inte i överenskommelsen (Whilborg & Skill 2004:36). Den feministiska forskaren Fatma Denton menar också att kvinnors relation till klimatförändringarna inte har fått genomslag i FN:s klimatpolitik (Denton 2008:10, Hemmati 2008:1), trots att FN i och med Pekingdeklarationen antagit målet om att all politik ska jämställdhetsintegreras (FN 1995).

---

¹ Jag kommer i kapitlet om genusteori att redogöra för min användning av begreppen kön, genus och jämställdhet.

Ett liknande mål förekommer även i den svenska politiken. Målet formuleras till att jämställdhet ska genomsyra hela samhället. För att nå detta ska ett jämställdhetsperspektiv integreras i all politik (Skr.1999/2004:24) I en senare proposition specificerades målet till:

”Kvinnor och män skall ha samma makt och inflytande att forma samhället och sina egna liv” (Prop. 2005/06:155:1)

Samma intention har nuvarande integrations- och jämställdhetsdepartementet då de menar att ett jämställdhetsperspektiv² ska tillämpas i all politik, och att detta ska uppnås genom jämställdhetsintegrering (www.regeringen.se, 2009-04-06).

1.1 Problemformulering

Utifrån inledningen kan det konstatera att FN:s målsättning om att jämställdhetsintegrera all politik inte tycks gälla i klimatpolitiken. Sverige har också målet att jämställdhetsintegrera all politik, vilket väcker frågan ifall Sverige följer FN:s exempel i att lyckas jämställdhetsintegrera all politik eller om Sverige till skillnad från FN når sina jämställdhetsmål.

Problemet grundar sig på hur relationen mellan de jämställdhets- och klimatpolitiska områdena konstrueras. Relationen blir problematisk då båda områdena anses vara tvärsektionella och det politiska målet är att både jämställdhets- och klimatperspektiven ska integreras i all politik (Prop. 2008/09:162, Skr. 2002/03:140).

Inom den statsvetenskapliga forskningen finns det flertalet teorier om hur kön konstrueras och ges politisk betydelse³. Denna forskning har skett inom flera politiska områden och teorier är skapade för att förklara könets politiska betydelse. Teorierna är inte utformade inom klimatpolitiken. Därför är det av statsvetenskapligt intresse att testa dessa teorier i en klimatpolitisk kontext för att utvärdera deras överförings- och generaliseringsbarhet.

1.2 Syfte

Uppsatsens syfte är att analysera relationen mellan de politiska områdena gällande jämställdhet och klimat. Vidare är syftet att analysera hur klimat- och jämställdhetspolicyområdena möts och relateras till varandra. Ambitionen med uppsatsen är därför att utifrån en institutionell- och policyanalytisk ansats analysera mötet mellan dessa två politiska områden. Avsikten med uppsatsen är också att genom en genusteoretisk analys skapa djupare förståelse för hur kön blir politik.

---

² I Sverige brukar begreppet ”jämställdhetsintegrering” användas i samma betydelse om ”gender mainstreaming”

³ Se Kapitlet *Genusteori*

1.3 Frågeställningar

1. I vilken utsträckning och i så fall hur formuleras kön som en klimatpolitisk fråga?
2. På vilket sätt relateras klimat- och jämställdhetspolicyprocesserna till varandra?
3. Hur kan olika teoretiska ansatser förklara könets eventuella konstruktion som en del av klimatpolitiken?

2. Metod

I detta avsnitt kommer jag att behandla uppsatsens grundläggande tillvägagångssätt och metod. Denna uppsats är starkt beroende av teori, givet uppsatsens frågeställningar. Detta innebär att min metod också kommer att behöva diskuteras utifrån mina teoretiska antaganden och modeller. En djupare metodologisk diskussion kommer därför att föras först i teoriavsnittet. I följande kapitel kommer dock den grundläggande metoden att redovisas och diskuteras.

2.1 Val av fall

Tillvägagångssättet i uppsatsen är en fallstudie. Givet karaktären på frågeställningarna är en fallstudie ett bättre tillvägagångssätt än en massstudie, detta då målsättningen med en fallstudie är att genom en djupare undersökning av ett fall kunna belysa det generella genom att granska det enskilda. En djupare fallstudie ger möjligheten att skapa en förståelse som massundersökningar vanligtvis inte kan åstadkomma (Danscombe1998:41).

Utifrån syftet i uppsatsen är fallet inte bara Sverige utan även klimatpolitiken. Ett annat politikområde, exempelvis arbetsmarknadspolitik skulle kunna valt för att studera hur kön konstrueras och ges politisk betydelse. Klimatpolitik kommer att studeras för att den dels är ett prioriterat politiskt område vars problematik antas omfatta hela samhället. Dels för att detta politiska område är relativt nytt⁴ i och det är troligt att arbetsätten är under utformning. Fallet är också intressant utifrån ett genusteoretiskt perspektiv då det klimatpolitiska området är relativt outforskat utifrån ett sådant perspektiv.

2.2 Metoder och tillvägagångssätt

2.2.1 Deduktiv ansats

Uppsatsens problemformulering ger ett deduktivt tillvägagångssätt. Jag kommer med hjälp av undersökningens resultat att testa flera genusteorier mot mina resultat. Uppsatsen är således teoritestande i sin utformning. Det kan tyckas att en induktiv ansats skulle lämpa sig för detta ämne eftersom det är ett relativt outforskat område, d v s könets betydelse i klimatpolitiken (Hellevik 1977:65-67). Könets politiska betydelse är dock ett välutforskat område. Eftersom klimatpolitiken är ett nytt fall av hur kön konstrueras och ges politisk betydelse anser jag att en deduktiv ansats, dvs. att testa slutsatser som genusforskare har kommit fram till i andra fall, som en mycket intressant ansats. Den deduktiva ansatsen hjälper mig således att besvara den tredje frågeställningen

---

⁴ Den första propositionen som fräst berörde klimatförändringarna var Prop. 1992/93:179

i uppsatsen. Men för att kunna genomföra denna deduktion så behöver jag först komma fram till tillförlitliga resultat på den första och andra frågeställningen i uppsatsen.

2.2.2 En kvalitativ fallstudie

För att besvara uppsatsens första och andra frågeställning kommer en fallstudie att tillämpas. Den första frågeställningen är av beskrivande karaktär. Frågan skulle också kunna tolkas som om den vore en kvantitativ fråga, men den kommer att besvaras utifrån en kvantitativ ansats. Den andra frågeställningen är mindre beskrivande och mer analyserande i sin karaktär och denna frågeställning kommer att behandlas utifrån en policyanalys. Teoriansatsens uppbyggnad kommer att utformas och diskuteras i det följande teoriavsnittet.

Den mångsidiga metodologin är en av fördelarna med att genomföra en fallstudie, då den möjliggör att flera olika metoder används. I uppsatsen kommer således flera metoder att tillämpas. För att besvara uppsatsens frågeställningar kommer en metodtriangulering att tillämpas. Främst kommer en kvalitativ textanalys att användas men textanalysen kommer också att kompletteras med en intervjustudie. En metodtriangulering kan ske både inom och mellan metoder. I uppsatsen kommer jag inte att använda mig av en triangulering mellan metoder då jag endast kommer att använda mig av en kvalitativ textanalys av mjuk data. Jag kommer dock att använda mig av en triangulering inom metoden då jag använder mig av flera olika källor och material för att belysa problematiken utifrån flera håll. Trianguleringen kommer således att öka reliabiliteten i mina resultat (Svenning 2000:87).

Alternativet till att genomföra en kvalitativ textanalys skulle vara att istället genomföra studien kvantitativt. Fördelen med en kvantitativ metod är att ett stort material kan behandlas på ett reliabelt sätt, dock är dessa typer av undersökningars validitet mer sårbar. Fördelen med den kvalitativa ansatsen är istället att en djupare analys av texter är möjlig, dock på bekostad av undersökningens reliabilitet då tolkningen av texten är subjektiv (Esaiasson 2003:233). Jag har valt att inte använda mig av en kvantitativ analys av den främsta anledningen att jag anser att det finns för lite tidigare forskning inom mitt ämne och det omöjliggör en god operationalisering av problemet. Utan denna operationalisering skulle undersökningen få stora validitetsproblem då analysmetoden skulle vara för trubbig. Med den kvalitativa ansatsen är det också möjligt för att den textmassa som ska behandlas är överskådlig. Trots att omfånget av det material som ska granskas är stort antar jag att det inte är alltför stora delar som är relevanta givet uppsatsens frågeställningar. Jag antar alltså att det är mindre text som kommer att analyseras därav passar sig även kvalitativ ansats.

Det finns dock en reliabilitetsrisk med detta tillvägagångssätt då det är möjligt att jag kommer att missa mindre passager i den stora textmassan. För att råda bot på detta har jag i varje dokument⁵, som främst berör klimatfrågan, sökt efter nyckelorden, *Kvinnor, Män, Jämställdhet, Kön* och *Genus*. Jag har gjort en liknande sökning i alla dokument gällande jämställdhet, ord som jag då har sökt efter är *klimat, miljö* och *energi*. Dessa sökningar garanterar till stor del att jag inte har missat några viktiga passager i texten. Dock kvarstår det subjektiva reliabilitetsproblemet då undersökningens utformning skapar ett stort tolkningsutrymme. För att minska tolkningsutrymme och därmed reliabilitetsproblemet kommer begreppet *kön* och klimatpolitikens olika beståndsdelar inledningsvis att diskuteras. Dessa diskussioner kommer också att underlätta systematiserandet av uppsatsens två första frågeställningar (Esaiasson 2003:234).

2.2.3 En metod för att hantera två policyområden:

Nu när jag har diskuterat den mest grundläggande metodologiska delarna vill jag klargöra en mycket viktig aspekt i uppsatsen innan jag går vidare. Denna aspekt är att jag ämnar studera två skilda policyområden och dess interaktion med varandra. Jämställdhet är ett policyområde som består av flera olika konstruerade föreställningar och idéer detsamma gäller klimatförändringarna. Dessa två områden kan antas utgöra två komplex av idéer, hur dessa komplex möts och interagerar med varandra kommer att vara ett övergripande antagande i resterande av uppsatsen. Att dessa utgör två olika policyområden och därav anses ingå i två olika processer är viktigt att inte förringa framöver.

2.3 Val av material

Mitt val av material är beroende av om det är strukturer eller aktörer som är centralt i uppsatsen. Svaret är tudelat, de teorier som kommer användas i uppsatsen fokuserar på både aktörerna och idéerna (Esaiasson 2003:243). Varken strukturer eller aktörer kan således förbises eller nonchaleras och materialet kommer därför att väljas utifrån att båda perspektiven ska behandlas.

Främst har jag följt mina teories utgångspunkter gällande vad som är centrala element i den politiska processen och materialet har sedan valt för att fylla dessa kriterier. Ett problem som kan förekomma i den statsvetenskapliga forskningen är att skapa bra urvalsgrunder för att på så sätt minska omfånget av material. Mitt problem har dock varit tvärtom då det finns relativt lite forskning och politiska uttryck gällande uppsatsens ämne. Därav har mitt val av material till uppsatsen varit fritt. Jag ämnar utifrån studieobjektet att genomföra en totalundersökning då jag har

---

⁵ Dokumenten som har genomförts med hjälp av denna metod har varit i digital form. Tryckta källor har denna metod inte varit möjlig att tillämpa. Dock dessa källor varit i betydande mindre omfång än de digitala.

sökt och använt mig av det material som jag kommit över. Jag kan inte garantera att jag har lyckats fånga upp all väsentlig empiri. Dock anser jag att min undersökning har varit så grundlig att jag kan uttala mig generellt utifrån det material som jag har behandlat.

Materialet består främst av centrala politiska dokument. Det material som granskas är: propositioner, SOU-rapporter och skrivelser från regeringen gällande klimat och jämställdhetspolitiken. Vidare kommer material som direkt uttryckt regeringens ståndpunkt i frågan att granskas, såsom pressmeddelanden, debattartiklar och handlingsplaner.

Givet den metodologiska modell, som jag kommer att redogöra för senare, behöver dessa uttryck också behandlas i sin kontext. Material som kommer att granskas närmare i denna del av undersökningen är utredningar från forskningsinstitutioner eller centrala myndigheter, motioner från oppositionen och tidningsartiklar. Tillsist framställer jag även ett eget material genom intervjuer. Jag har även valt att besöka olika aktörers officiella hemsidor för att skaffa mig mer information om dessa.

2.4 Metod för intervjuer

Intervjuerna ämnar skapa en större möjlighet till förståelse för relationen mellan institutionens praxis och värdegrund respektive regler (Loftsson⁶). De frågor som kommer att ställas i intervjuerna fokuserar på om ett jämställdhetsperspektiv beaktas i klimatpolitiken, utöver detta kommer även respondenten att få reflektera överfrågorna, när, vad, hur vem. Detta för att lokalisera vilket flöde som kan tänkas vara aktivt i policy processen. Trots att jag vill att respondenterna ska använda sig av sitt eget ordbruk så kommer jag att använda mig av begreppet jämställdhet som grund i intervjuerna, eftersom jag tror att det begreppet som vanligast förekommer i det dagliga arbetet och att respondenten känner sig mest bekväm med.

De två respondenterna arbetar båda på miljödepartementet som tjänstepersoner. Båda arbetar även med klimatpolitiska frågor. De intervjuade är således en del av det svenska praktiska genomförandet av klimatpolitiken.

Det brukar göras en skillnad på två olika typer av intervjupersoner, dels som representanter som representerar något eller dels informanter som är vittne till något (Kvale 1997:197).

Intervjupersonerna i denna uppsats bli beaktade som representanter. Deras roll är dock tudelad då de inte kan anses vara representanter för politikens inriktning, då är de snarare informanter. De kan dock anses vara representanter för den svenska praktiken av klimatpolitik.

---

⁶ Kommande publikation

Innan intervjuerna informerades respondenterna om uppsatsens ämne och vad intervjun syftade till. De informerades även om att intervjun är anonym och att den inte syftade till att förhöra eller ifrågasätta deras arbete. Extra vikt lades på att göra representanten uppmärksam på att denna inte skulle bli ifrågasatt för vilken politik som förs eller utformas. Intervjuerna genomförs i ett sent stadium i undersökningen. Detta för att utformningen av teori och metod skulle vara till största del avslutad, vilket resulterade i bättre genomförda intervjuer (Lantz 2007:18). Intervjuerna kommer att vara mycket öppna, detta för att låta den intervjuade få själv kontextuellt bestämma och avgränsa fenomenet. Intervjuerna kommer således inte att riktas mot olika typer av fenomen eller begrepp. Den intervjuade kommer istället att få friheten att ta sig an problemet utifrån det perspektiv som den själv väljer. Detta ger möjligheten att skapa en förståelse för hur den intervjuades relation och position till problemet är utformat (Lantz 2007:30). Intervjuerna kommer att hållas öppna dock kommer de att genom en del riktade frågor skapa en kontroll av den begrepps- och teoriresonemang som jag tidigare har fört. Respondenten kommer således att ombes att fördjupa sig inom denna men kommer ändå få öppna frågor⁷ och möjlighet att resonera kring de problem som denna anser är av vikt (Lantz 2007:33). Då intervjuerna inte är strukturerade är deras jämförbarhet låg, detta anser jag dock inte som ett problem då jag inte ämnar jämföra intervjuer med andra intervjuer (May 1997:150).

2.5 Avgränsning

Studieobjektet i uppsatsen kan upplevas som stort och spretigt. Därav avgränsar jag studieobjektet i tid och rum. Vissa avgränsningar är redan redogjorda för, exempelvis att undersökningen i uppsatsen endast kommer att behandla den svenska klimatpolitiken. Tidsperioden för uppsatsens undersökning börjar med FN:s konferens i Stockholm 1972, men huvudsakligt fokus kommer att riktas mot den politik som har bedrivits efter regeringsskiftet 2006 och fram till 2009-04-01. Jag har valt att inte djupare behandla den tidsperioden innan 2006 då en ny svensk regering har tillträtt och det kan tänkas att politiken i och med detta har skiftat, vilket skulle försvåra analysen.

Uppsatsens ämne är också relativt nytt i politiken. Detta medför att det inte finns så mycket empiri att behandla innan 2006, vilket också det motiverar denna avgränsning.

Den internationella klimatpolitiken är en intressant arena att studera utifrån ett könsperspektiv. Det har, som redogörs för i inledningen, utförs flertalet utredningar angående huruvida kön formuleras som ett problem i klimatpolitiken. Således tycks det finnas mer material för min inriktning på frågeställning inom den internationella politiken. Dock är det genusteoretiska ramverket mer

---

⁷ Intervjumallen, se bilaga 1

anpassat för att studera hur politik görs på nationell nivå snarare än på internationell nivå. Att dessa teorier finns tillgängliga är en styrka för uppsatsens genomförbarhet.

I urvalet av material finns det får avgränsningar, då jag som tidigare nämnts, ämnar genomföra en totalstudie.

2.6 Källkritik

Det källmaterial som används i uppsatsen är varierande. Nedan kommer de olika källorna att diskuteras och utvärderas.

De offentliga trycken, propositioner, skrivelser, internationella överenskommelser och SOU-rapporter, som används i uppsatsen är alla efter 1997 hämtade från regeringens hemsida, de som är tryckta tidigare är hämtade från Södertörns högskolas bibliotek. Äktheten av detta material anser jag vara mycket hög, källorna är också primärkällor, samtida, oberoende och får därav anses vara trovärdiga (Esaiasson 2003:309–311). Forskningsrapporter från IPCC, Stockholm Environment Institut (SEI), Naturvårdsverket, Sveriges Meteorologiska och Hydrologiska Institut (SMHI), naturvårdsverket, miljövårdsberedningen och Total försvarets forskningsinstitut (FOI) är förstahandkällor, samtida och oberoende och därmed trovärdiga.

Flera forskningsrapporter som används i uppsatsen är hämtade från nätverken Gendering Climate Change och Global Gender and Climate Alliance. Dessa är två aktörer som har en tydlig agenda i klimatpolitiken och material hämtad från dessa internetsidor bör därför granskas mer noggrant dock är de rapporter som jag har använt mig från dessa sidor inte framtagna av nätverken utan för andra forskningsinstitutioner och universitet, (www.gendercc.net, 2009-04-29 & www.wedo.org, 2009-04-29)

En tidningsartikel används i uppsatsen. Artikeln kommer från en välkänd dansk dagstidning och artikelns innehåll går även att återfinna på nordiska ministerrådets hemsida (www.norden.org 2009-05-04)

Jag har dock använt mig av en del andra hans källor i form av analogier och grundläggande litteratur, så som *Globaliseringens kulturer*⁸, *Gender and Development*⁹, *Politics of environment*¹⁰ och *Feminism and the Environment*¹¹, Dessa har jag använt mig av i teoriuppbyggandet, främst

---

⁸ Eriksson, Eriksson Baaz och Thörn (1999)

⁹ Henshall Momsen (2004)

¹⁰ Carter (2007)

¹¹ Litting (2001)

gällande ekofeminismen. Trots att källorna är sekundära så anser jag att deras tillförlitlighet är hög då de avhandlar samma typ av ämne på ett mycket likartat sätt.

Gällande *Kingdons* policyteori har denna teori fått översättas till de svenska politiska förhållandena. Jag har dock använt mig av *Hall och Löfgren* applicering av denna teori på den svenska IT politiken som utgångspunkt i översättningen.

2.7 Tidigare forskning

Den forskning som uppsatsen får förhålla sig till är därför hämtad från flera olika forskningsområden. Alyson Brody, Justina Demetriades och Emily Esplen menar att det nästan inte finns någon forskning som direkt kopplar samman kön och klimat. Dock menar de att mycket forskning inom utvecklingsstudier kan indirekt koppas till relationen mellan kön och klimat så som forskning om kön och jordbruk, kön och vattentillgång, kön och konflikter m.m. Vidare menar forskarna att klimatpolitiken behöver vara könskänslig. Det räcker således inte med att konstatera att kvinnor och män drabbas olika utan det behövs en större förståelse för kvinnors och mäns olika situationer och hur dessa påverkas av klimatförändringarna (Brody, Demetriades & Esplen 2008:1). En del forskning har gjort inom detta område. Utöver Brody, Demetriades och Esplen forskning, kan Minu Hemmati (2008) rapport om hur FN bör behandlar klimatfrågan utifrån ett könsperspektiv nämnas eller Yianna Lambrou and Grazia Piana rapport också till FN om att kön är en del av klimatproblematiken. Forskningen inom detta område tyder på att klimatpolitiken inte har innehåller ett könsperspektiv, trots att det är en övergripande målsättning (Lambrou & Piana 2008). Dessa forskningsresultat binder denna uppsats resultat in i en internationell kontext.

En annat statsvetenskapligt forskningsområde som utgör bakgrund till denna uppsats är Stig Montin artikel *Kommunerna och klimatpolitiken – ett exempel på tredje generationens politikområde*. Han hävdar att klimatpolitiken är en tredje generationens politikområde. Dessa politikområden kännetecknas av att de inte genererar ett institutionellt kapacitetsutbyggande. Istället antas att resurserna ska komma från organisatorisk effektivisering som skapas genom att nya samarbetsformer upprättas (Motin 2007:41-44). Montins forskning är intressant då den synliggör säregenheten i klimatpolitikens utformning och genomförande. Forskningen binder också in uppsatsens problemformulering gällande hur arbetssättet *integrering* kan förhållas till politiska områden.

3. Institutionell teori och policyanalys

De tre frågeställningarna i uppsatsen kommer att besvaras i kronologisk ordning. Fråga 1 kommer att besvaras genom att beskriva klimatpolitiken som en utifrån en historisk institutionell ansats och fråga 2 kommer att besvaras genom en policyanalys. Fråga 3 kommer att besvaras genom att resultatet i fråga 1 och 2 kommer att analyseras med hjälp av genusteorier.

Nedan ämnar jag utforma ett metodologiskt tillvägagångssätt. Detta metodologiska tillvägagångssätt kommer att utgå från den historiska institutionalismen, vidare kommer den också att ta hjälp av Loftssons institutionsmodell. Dessa kommer också att förhållas till Kingdons (2003) antaganden om hur ett tillstånd blir politik. I avsnittet nedan kommer det redogöras för dessa ansatser och hur dessa kommer att användas i uppsatsen.

Valet av att använda en institutionell- och en policyanalys är för att kunna granska frågeställningarna utifrån flera teoretiska plan. Den institutionella ansatsen är strukturellt fokuserad och antar att politiska förändringar sker i långsamma processer. En policyansats är mer fokuserad på aktörer och att politiken kan komma att skifta snabbt. De två ansatser är svåra att förhålla till varandra och därför är inte en intim syntetisering av dessa rimlig att göra¹². Att använda sig av två teoretiska ansatser kan framstå som svårhanterligt. Jag anser dock att för att uppnå uppsatsens syfte krävs en teoretisk ansats som både kan hantera strukturer och aktörer.

3.1 Nyinstitutionalismen

B. Guy Peters är en av pionjärerna gällande nyinstitutionalismen. Han anser att statsvetenskapens ursprungliga ansats utgår från studiet av politiska institutioner. Institutionalismen dominerade den statsvetenskapliga teoribildningar fram till 1950-talet därefter dominerades statsvetenskapen istället av två individcentrerade teoribildning, rationalismen och behaviorismen. Allt eftersom återupptogs dock institutionalismen som teori och har efter det syntetiserats med andra teoribildningar (Peters 2000:1). Denna syntetisering menade James March & Johan P. Olsen var återuppståndelsen för institutionalismen, vilket redogörs för i artikel *"The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life"* (1984). Författarna tar avstamp i kritiken av de då dominerande rationella och behavioristiska teoribildningarna. March och Olsen kritiserade framförallt dessa perspektivs oförmåga att hantera kollektiva handlingar trots att denna forskning ofta refererade till kollektiva värden. Denna oförmåga baseras enligt March och Olsen på att de rationalistiska och behavioristiska ansatserna skapar en aggregerad beteendeförståelse enbart på enskilda individer

---

¹² Hedlund och Löfgren gör detta i *Politisk styrning i praktiken*, forskarna som har en liknande ansats behandlar inte detta problem.

(March & Olsen 1984:736). För att råda bot på denna brist inom den statsvetenskapliga forskningen ämnade forskarna att beakta en ny institutionalism, ”the new institutionalism”. Denna definierar March & Olsen som:

“A narrow collection of challenges to contemporary theoretical thinking in political science, a small set of relatively technical ideas of primary interest to professional students of political life” (March & Olsen 1984:738).

March & Olsen menar att nyinstitutionalismen syftar till att frigöra de politiska institutionerna mer från deras sociala kontext och individers beteende. Den nya institutionalismen menar också att preferenser inte är stabila eller exogena. Detta innebär att preferenser som institutionerna behandlar både kan skifta och skapas inom institutionen, till skillnad från den tidigare rådande rationalistiska paradigmet.

3.1.1 Den historiska institutionalismen

Den historiska institutionalismen är en skolbildning inom nyinstitutionalismen. Peter A. Hall och Rosemary C. R. Taylor (1996) menar att uppkomsten av den historiska institutionalismen bygger på det klassiska antagandet om att det politiska livet består av en grupp rivaliserande aktörer som försöker få tillgång till begränsade resurser. Den centrala frågeställningen i detta perspektiv är varför några intressen blir tillgodosedda medan andra förbises. Förklaringen till detta menar den historiska institutionalismen utgår från formella politiska institutioner (Hall & Taylor 1996:6). I den historiska institutionalismen förekommer en bred definition av institution, vilken lyder:

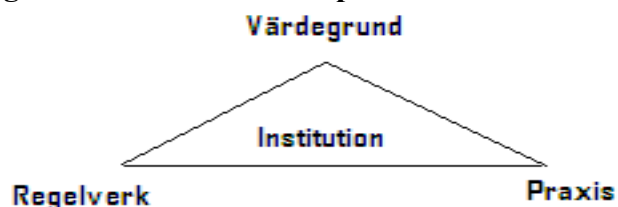
”The formal or informal procedures, routines, norms and conventions embedded in the organizational structure of the polity or political economy.”(Hall & Taylor 1996:6)

Hall & Taylor (1996) menar att den historiska institutionalismen kan identifieras genom fyra (4) grundläggande antaganden. För det första (1) tenderar individens och institutionens relation att definieras på ett brett sätt. För det andra (2) betonas makten i styrandet och utvecklandet av en institution. För det tredje (3) beror den institutionella utvecklingen på ett stigberoende, oberoende av dess konsekvenser. För det fjärde (4) integreras perspektivet ofta med andra förklaringsfaktorer, såsom idéer. Dessa antaganden ligger som grund för den historiska institutionalismen. Den historiska institutionalismen största kritik är dess oförmåga att kunna förklara eller förutse förändringar. Denna svaghet utgår från teorins grundläggande antaganden och den har därför svårt att hantera denna typ av kritik. Den förklaring som dock brukar användas är att institutionen antingen utvecklas och lär sig av sina misstag eller får ny information (Peters 2000:68). Peters, Pierre och King (2005) anser att den historiska institutionalismens oförmåga att förklara förändringar gör den

meningslös om vetenskapen inte kan finna andra sätt att hantera denna problematik (Peters, Pierre & King 2005:2) Det går inte att bortse från denna kritiken, således kommer problematiken att beaktas och behandlas närmare i ett senare kapitel. Den historiska institutionalismens definition av institution är bred och svårhanterbar. Den behöver således operationaliseras för att på ett mer tillförlitligt sätt kunna användas vidare i uppsatsen. Därav kommer jag att tillämpningen av Loftssons institutionsmodell, denna modell fungerar som en typ operationalisering av den historiska institutionalismen.

Loftsson menar att den ”nya institutionalismen” framstår som fragmenterad och splittrad. Flera olika inriktningar inom den ”nya institutionalismen” utgör motsättningar för varandra och kan därav inte forma synteser. Däremot finns det tendenser till att dessa perspektiv kan tolkas utifrån några gemensamma grundantaganden. Loftsson menar i likhet med March & Olsen (1984) att alla institutioner skapas och verkar inom en kontext av värden, vilket skapar en form av värdegrund för institutionen. Vidare menar Loftsson att alla institutioner skapar och förhåller sig till någon form av regelverk. Regelverken konstrueras utifrån den rådande värdegrunden. Traditionellt sett brukar regelverk inom institutionalismen delas upp i två typer. Dessa utgörs, i likhet med forskaren North (1991) definition av institution av ett formellt regelverk, så som lagstiftning och arbetsordningar samt ett informellt regelverk i form av sociala normer. Loftsson menar dock i sin syn på institutioner att regelverken utgörs endast av formella regelverk och att de sociala normerna snarare kan identifieras i värdegrunden. Loftsson menar också att det har funnits en brist inom den ”nya institutionalismen” då den inte har tagit fasta på praxis inom institutionerna. Utan denna perspektivdimension av institutioner går flera möjligheter att förklara politiska fenomen och handlande förbi osedda. Den institutionella praxisen utgörs främst av två aspekter. Dessa är institutionens interna organisering och dess uppbyggande av rutiner som genererar en delvis formaliserad output (Björklund m.fl.).

Figur 1. Institutions koncept och dess kärndelar

Källa: Björklund m.fl. Citizens, privacy and state control" (forthcoming)

Alla dessa tre delarna står i relation till varandra men värdegrunden är den del som är minst rörlig och därför mest stabil (Loftsson). Modellen främjar också syftet i uppsatsen då den skapar ramar för institutionens olika beståndsdelar, vilket skapar en ökad möjlighet till en djupare analys av hur ett problem blir politik ser ut. Loftssons modell bygger även en brygga mellan institutionalismen och en del av det genus teoretiska ramverket detta kommer att redogöras för senare.

3.1.1 Förhållandet mellan kön och politiska institutioner

Den historiska institutionalismen har inte bara brister i att kunna förklara förändringar. Ansatsen har också kritiserats för att osynliggöra politiska konflikter och för att ge ett intryck av en ständig stabilitet i politiken (Peters, Pierre & King 2005:2). Detta problem aktualiseras i den feministiska debatten. Delar av feminismen kritiserar ofta den traditionella statsvetenskapen för dennas definition av en politisk institution. Den traditionella definitionen av politiska institutioner konstruerades ofta genom uppdelningen mellan den offentliga och privata sfären. Uppdelning osynliggjorde könets politiska betydelse och genom att ifrågasätta denna kom feminismen att problematisera hela den politiska ordningen om vad som bör ses som det statsvetenskapliga studieobjektet (Wendt Höjer & Åse 1999:12). Syftet med denna uppsats, trots att den utgår från bl.a. en institutionell ansats, är att behandla just denna typ av problematik.

Maria Wendt Höjer menar att det är problematiskt att beakta staten som en enhetlig aktör. En sådan tolkning leder till att staten antingen ses som kvinnovänlig eller kvinnofientlig. Staten kan således inom vissa områden ses som kvinnovänlig men inom andra som kvinnofientlig. Därför går det inte att beakta staten som en enhetlig aktör utan varierar från fall till fall (Wendt Höjer 2002:18). Detta perspektiv på staten kommer jag att anta i denna uppsats. Jag kommer inte att beakta staten som en enhetlig aktör med enhetliga preferenser inom olika politiska områden utan jag antar att politiken består av flera olika institutioner och policyprocesser och att dessa har flera olika beståndsdelar.

3.2 Policyanalys

Policy är ett vagt begrepp och det finns flera definitioner av vad begreppet egentligen innebär. Jag kommer att försöka närma mig begreppet utifrån Kingdons (1984) teori som presenterades i boken *"Agendas, Alternatives and Public policies"*. Kingdons huvudfrågeställning i boken gäller varför beslutsfattare ger uppmärksamhet till ett ämne och väljer bort andra och således också varför de kan ändra sin agenda över tid. Frågorna som Kingdon ställer sig syftar till att problematisera hur ett tillstånd (*condition*) blir politik. Verktuget som Kingdon skapar kommer tillämpas för att analysera hur kön politiseras i den politiska klimatförändringsinstitutionen. Kingdon menar att policyskapande består av en process i fyra steg för det första (1) sätts agenda. För det andra (2)

specificeras alternativen inför beslutet. För det tredje (3) auktoriseras beslut bland alternativen och till sist (4) implementeras beslutet (Kingdon 2003:3). Kingdons teori utvecklar den klassiska ”soptunnmodellen” (Cohen, Marsh & Olsen 1972) genom att fokusera mer på utformandet av dagordningen än vad den ursprungliga modellen gör. Vidare menar Kingdon också att problem och lösningar inte finner varandra helt slumpmässigt utan ofta paras ihop av vad han kallar *policyentreprenörer*. Kingdon menar vidare att det finns tre olika typer av ”flöden” i alla policyprocesser. Dessa är: ett policyflöde, ett politiskt flöde och ett problemflöde. Dessa tre olika flöden kan alla leda till att ett problem blir politik, flödena kan också komma att sammanfalla, vilket ökar möjligheterna för en problemet att bli politik (Kingdon 2003:201).

Policyflödet: i policyflödet finns vad Kingdon kallar ”Policy Communités”. Dessa utgörs av experter som kan arbeta både på regeringskansliet, myndigheter, högskolor, näringslivet och det civila samhället (Kingdon 2003:117). Experterna formar ofta interna föreställningar om vad som ska ingå i en policy och hur dess problemformuleringar ska lyda. Denna grupp av experter behöver inte vara eniga och deras föreställningar kan vara fragmenterade, men deras föreställningar sätter ofta agendan för vilka problemformuleringar som blir politik (Kingdon 2003:144).

Problemflödet: För att ett tillstånd ska bli politik behöver det först identifieras som ett problem. Enligt Kingdon kan ett tillstånd bli ett problem då, tillståndet och betraktarens värdegrund inte överensstämmer. Först när detta tillstånd har identifierats kan en beslutsfattare få upp ögonen för problemet. Dock är det inte säkert att ett tillstånd politiseras trots att det har problematiserats (Kingdon 2003:109–113). Problemet blir alltså politik då en beslutsfattare har mottagit information om problemet, identifierat det som ett problem och sedan agerar för att lösa detta. Exempelvis skulle detta kunna ske genom att miljö- eller jämställdhetsministern, eller någon annan regeringsmedlem uppfattar kön som en del av klimatförändringsproblemet.

Politiska flödet: Det politiska flödet genereras utifrån hur den politiska situationen är utformad. exempelvis, vilket parti som är i regeringsställning, politiska konstellationer och idéströmningar bland allmänheten och opinionen som regeringen behöver ta ställning och hänsyn till. Detta flöde skapas främst, inte genom vilka föreställningar som faktiskt råder i allmänheten, av utan vilka föreställningar som den regeringen tror förekommer. Föreställningarna kan skapas genom exempelvis intresseföreningar, media m.m. (Kingdon 2003:162-163). Ett problem blir politik exempelvis genom att regeringen uppfattar att allmänheten ser kön som en del av klimatförändringsproblematiken och därav följer vad denna tror är allmänhetens vilja eller genom ett skifte av regeringar som har olika agendor.

För att dessa tre flöden ska kunna få genomslag i politiken behöver, vad Kingdon kallar, ett ”policyfönster” (Policy window) uppstå. Ett sådant fönster består av möjligheter för de olika problemen att bli politik. Kingdons teori skapar en möjlighet för den historiska institutionalismen att förklara förändringar i institutionen. Kingdons teori behandlar inte institutionen i sig utan de tillstånd/idéer/problem som försöker att få genomslag i institutionen. Om dessa får genomslag i institutionen kommer denna genomgå en förändring. Detta antagande baseras på Hall (1992) antagande om att idéer är centrala i en institution och om dessa byts ut eller förändras så kommer institutionen att förändras.

Kingdons teori antar en hermeneutisk inställning till hur problem skapas. Den klassiska rationella synen på ”soptunnmodellen” utvecklas och förändras av Kingdon. Istället för att en lösning definieras först följer att problemet tas upp ur soptunnan menar Kingdon att problemet är socialt konstruerat. Kingdon antar således en hermeneutisk epistemologi med en mer positivistisk ontologi då han hävdar att tillstånden existerar oavsett betraktaren.

Det finns andra teorier som skulle kunna användas istället för Kingdons. Exempelvis Carol Lee Bacchi (1999) *Women, Policy and Politics: The Construction of Policy Problems*. Bacchis teori fokuseras på skapandet och implementeringen av policyn, vilket inte skulle vara ändamålsenligt för min användning av policyanalysen då jag mer fokuserar på att förklara hur ett problem blir politik. En annan teori som skulle kunna vara applicerbar är Bryan D. Jones (1994) *Reconceiving Decision-Making in Democratic Politics: Attention, Choice, and Public Policy*. Jones teori antar en typ av mjuk rational choice ansats vilket innebär att preferenser är fasta men fokus kan skifta. Detta antagande skulle vara problematiskt att förhålla till den historiska institutionalismens antagande om långsamma förändringar.

Kingdons teori inriktar sig på att förklara hur ett tillstånd blir politik och teorin berör därför mestadels skeendet gällande hur en politisk agenda utformas. Politiska styrningsteorier såsom *Government* och *Governance* teorier kommer jag inte att använda mig av i denna uppsats (Hall & Löfgren 2006:85). Dels för att, givet uppsatsens syfte och frågeställningar, den politiska styrningen inte står i centrum för uppsatsen utan snarare utformandet av politiken och dels för att det teoretiska ramverket, bestående av institutionell teori och policy teori, redan innehar en förklaringsförmåga för organisatoriskt beteende.

3.3 Förhållandet mellan idé och problem

Den historiska institutionalismen kan med fördel syntetiseras med någon form av analys som tar fasta på idéer (Hall, Rosemary & Taylor 1996). Hall mfl. begreppsidé är inte densamma som

Kingdons problem men begreppen ligger nära varandra i deras användningsområde. En idé är ett bredare begrepp än ett problem, idé som begrepp har också en tidsaxel som innehåller en framtid och ett förflutet. Begreppet problem är mer nutidsorienterat och har en motsats, en lösning.

Ett problem blir, enligt Kingdon, ett problem först när ett tillstånd inte överensstämmer med betraktarens värdegrund. Detta innebär att idéer även kan existera utan att det finns en diskrepans mellan betraktarens värdegrund och ett tillstånd. Detta innebär att ett problem formuleras utifrån en idé. En idé kan dock inte bli politik, utan idén behöver formuleras som ett problem. Jag kommer således att behandla problem på ett likartat sätt som Hall mfl. ser på idéer, men utifrån Kingdons antagande om hur ett problem konstrueras. Därav är det hädanefter problem som uppsatsens analys kommer att följa.

3.4 Metod- och teoridiskussion

Ett problem med det metodologiska tillvägagångssättet som beskrivs ovan är att det är svårt att dra en skarp linje för när ett problem är politik och således en del av den politiska institutionen. Denna problematik utgör en allvarlig svaghet i metoden. Det är därför avgörande för resultatets giltighet hur linjen dras. Frågan som behöver besvaras är således; *När kan ett problem anses vara en del av den politiska institutionen?*

Jag kommer dock att anta att ett problem först är politik när det har synliggjorts i ett centralt politiskt dokument¹³. Jag kommer att göra skillnad på vad som sägs och vad som görs. Detta innebär att jag inte kommer att tolka uttalanden av statsråd som politik. Definitionen är snäv men lätt att applicera i undersökningen vilket, ökar undersökningens reliabilitet.

Tolkningsutrymmet i uppsatsen är stor, vilket beror på uppsatsens breda teoretiska och empiriska angreppssätt och därför blir reliabiliteten lidande. Detta skulle kunna motverkas genom en snävare empirisk och teoretisk ansats vilket skulle öka möjligheterna till att operationalisera studieobjektet. Jag anser dock att ett sådant angreppssätt skulle innebära en försämrad validitet. Med en snävare ansats skulle uppsatsens empiriska och teoretiska dynamik bli rigid. Detta skulle innebära att viktiga delar av mitt studieobjekt skulle bli förbisett. Detta anser jag är extra viktigt då jag antar att politiken är kontextuellt bunden och inte studeras som ett isolerat fenomen. Påståendet grundar sig i att den politiska institutionen inte befinner sig i ett samhälligt vakuum, utan verkar inom en diskurs. Martin Rein och Donald Schön håller med om detta och menar att interaktionen mellan aktörer och institutioner i formandet av en policy utgör en form av *policydiskurs* (Policy Discourse) (Rein &

---

¹³ Dessa är propositioner, skrivelser.

Schön 1993:145). Policyprocessen kan således inte isoleras och analyseras som ett fristående fenomen utan processen förhåller sig ständigt till sin samhälliga kontext.

Den metodologiska modellen kommer däremot inte att tillämpa en ren diskursanalys. Enligt Bergström och Boréus skiljer sig diskursanalysen från idéanalysen genom att den ser idéer som organisatörer av den sociala verkligheten medan idéanalysen ser idéer som avspeglningar av den materiella verkligheten (Bergström & Boréus 2005:305). Diskursanalysen gör heller ingen skillnad på vad som sägs och vad som görs, vilket görs dock ofta i en idéanalys (Bergström & Boréus 2005:327). Den metodologiska modellen kommer att göra åtskillnad mellan vad som sägs och vad som görs. Detta kan främst iaktas i eventuella skillnader mellan institutionens värdegrund, regler och praxis.

Således kommer jag utifrån Kingdons teori och Bergström och Boréus syn på idéanalys att utgå från en kritisk realism. I den kritiska realismen antas att det finns en verklighet, dvs. en positivistisk ontologi. Dock är epistemologin, kunskapen om verkligheten, socialt konstruerad och därmed hermeneutisk.

3.5 Praktisk tillämpning av det teoretiska ramverket:

Efter denna genomgång och diskussion om teoretiska och metodologiska angreppssätt på uppsatsens frågeställningar kommer det nedan ske en mer tydlig konkretisering av tillvägagångssättet, för att öka undersökningens reliabilitet och transparens.

Utformningen av undersökningen kommer i stort att utgå från två analysnivåer. Dels kommer analysen att med hjälp av den institutionella ansatsen att närma sig frågeställningarna utifrån ett strukturellt perspektiv och dels med hjälp av policyanalysen kommer ett aktörsperspektiv att användas i analyseringen av frågeställningarna

I den första frågeställning, och den tillhörande empiriska bakgrunden, kommer att utformas utifrån policyanalysen att formuleras som en områdesstudie. I denna typ av studie är det främst fokus på att kartlägga området empiriskt för att skapa en större förståelse för det politiska området. Om området skulle varit mer utforskat skulle denna typ av analys inte behöva genomföras, utan det skulle vara möjligt att hämta den från tidigare forskning. Nu är så inte fallet och jag menar att en sådan övergripande studie är nödvändig för att möjliggöra en djupare analys i de resterande frågeställningarna. (Hall & Löfgren 2006:24). Jag kommer i frågeställning 1, med hjälp av den institutionella ansatsen, dock att analysera dessa institutionella kontextuella bundenheter.

Den historiska institutionalismen är baserad på analyser om hur historiska förlopp påverkar dagens politiska utformning. Ett sätt att analytiskt hantera detta är att granska specifika händelser som genom att anta nya idéer förändrar inriktningen på policyprocessen. Enligt Steinmo, Thelen och Longstretch (1992) är det viktigt i historiska institutionella analyser att identifiera formativa moment. Formativa moment är historiska skeenden som kom att skapa ramar för utformningen av ett policyområde. Dessa moment styr således den institutionella inramningen av en policy och bidrar till en policys spårbundenhet. Momenten kommer att vara en del av den bakgrund som redogörs för i avsnittet *Empirisk bakgrund*. I den första frågeställningen kommer jag också att genomföra en historisk jämförelse mellan hur kön konstrueras som ett klimatpolitiskt problem och hur denna konstruktion har sett ut tidigare, detta för att utreda huruvida aktörernas konstruktion har förändrats över tid och därmed hur policyprocessen har utformats.

Den andra frågeställningen i uppsatsen kommer att behandlas som en studie av policyprocesser. Den här typen av studie syftar till att förklara och förstå hur policys utvecklas. Som jag tidigare påpekade syftar frågeställningen inte till att studera ett policyområde utan två, dvs. kön och klimat. Därav kommer analysen att studera hur dessa två policyområden möts och varför ett problem blir politik. Jag kommer att bryta ner policyprocesserna kring kön och klimat i enlighet med Kingdons tre flöden. Därefter kommer jag att analysera eventuella policyfönster och policyentreprenörer. Analysen kommer att berikas av resultaten i frågeställning 1 i form av att det ger ett institutionellt sammanhang som aktörerna verkar inom.

Den tredje frågeställningen kommer att behandlas på ett något annorlunda sätt än de två första frågeställningarna. I denna frågeställning kommer jag att blanda empiri men en teoridiskussion. Detta då jag måste anpassa analysens utseende och innehåll utefter resultatet i de tidigare frågeställningarna. Genusteorierna som jag använder mig av syftar till att teoretiskt skapa förklaringar för hur könet konstrueras och ges politisk betydelse.

3.6 Klimatpolitikens beståndsdelar

I detta avsnitt kommer klimatpolicyn att brytas ner i mindre delar. Klimatpolicy är en övergripande politisk fråga som berör flertalet av samhällets beståndsdelar. Policyn är dock splittrad och tar flera olika inriktningar som kommer att redogöras för nedan. Dessa kommer fungera som en kategorisering av politiken som detta för att underlätta förståelsen av den kommande analysen. Kategorierna och infallsvinklar kommer att beaktas i analysen utifrån ett könsperspektiv.

Inom klimatpolicyn finns det tre (3) huvudkategorier av problematiseringar.

Den första (1) kategorin innehåller en diskussion om och i så fall i vilken utsträckning ökade utsläpp av växthusgaser påverkar jorden och dess klimatsystem. Denna diskussion är mycket viktig att beakta och det finns många olika ingångar och slutsatser gällande frågan, trots att det finns en övergripande föreställning om att globala klimatförändringarna existerar och hur de kommer att påverka jorden.

Den andra (2) kategorin innehåller den politiska diskussionen om hur en reducering av klimatpåverkan kan åstadkommas och vem som ska göra det. Diskussionen är ständigt aktuell på internationell, nationell och lokal nivå. I spår två finns det tendenser till att använda ett könsperspektiv genom att hänvisa till att kvinnor utgör en mindre klimatpåverkan än män.

Det tredje (3) och sista spåret är gällande hur samhället kan bemöta det nya klimatet. Detta bemötande kan delas in i tre olika områden. Vilket ofta delas upp i olika områden i tidigare forskning (Wamukonya & Margaret Skutsch 2004, Brody, Demetriades & Esplen 2008). Jag menar att de är intimt förknippade med varandra och bör behandlas i relation till varandra. Dock finns det poänger som underlättare senare analyser i att skärskilja dessa från varandra. Nedan kommer det att redogöras för dessa var för sig. Det som alla har gemensamt är dock att det behöver analyseras utifrån ett könsperspektiv.

Det första området (1) är analyser av samhällets sårbarhet. Analyserna syftar till att beakta vad i samhället som kommer att drabbas negativt av ett förändrat klimat och kan således anses vara sårbart för klimatförändringarna (Wamukonya & Margaret Skutsch 2004, Brody, Demetriades & Esplen 2008). Det andra området (2) är anpassningsåtgärder (*Adaptation*). Dessa fokuserar på att processer och strukturer ska anpassas så att de potentiella farorna som klimatförändringarna genererar kan hanteras (Brody, Demetriades & Esplen 2008:16). Det tredje området (3) gäller lindring (*Mitigation*) av klimatförändringarna detta innebär att förebygga klimatförändringarna genom att minska utsläppen av växthusgaser (Brody, Demetriades & Esplen 2008:16). Ett fjärde och sista (4) område är inte en del av politikens innehåll utan snarare form är kvinnors tillgång till beslutande positioner inom klimatpolitiken och energisektorn. Bland andra Annika Carlsson-Kanyama och Ritta Rätty (2008) och Minu Hemmati (2008) behandlar denna problemställning.

4. Genusteori

Nedan skapar jag ett teoretiskt ramverk som kommer att användas i analysen av uppsatsens tredje frågeställning. Det teoretiska ramverket kommer att ta avstamp i den svenska statsvetenskapliga forskningen om kön.

4.1 Kön, genus och jämställdhet

Nedan ämnar jag att redogöra för hur jag kommer att använda mig av några av de centrala begreppen. Begreppet *kön* syftar till det biologiska könet medan *genus* hänvisar till det sociala könet (Rubin 1975). Det finns således enligt denna definition en skillnad mellan begreppen som inte går att bortses från. När jag använder begreppet kön ämnar jag att innefatta kvinnor och män, samt genus som analytiska kategorier, detta för att samla alla begreppen i ett begrepp trots att det kan anses vara teoretiskt förkastligt. Jag kommer i de två första frågeställningarna att förhålla mig oproblematiserande gällande dessa begrepp och jag kommer därför att studera kön som en analytisk kategori, oavsett om detta innefattar det sociala- eller biologiska könet. Jag kommer inte heller att analysera om begreppet innefattar en förståelse för könets relationer eller positioner till varandra, dock ämnar jag problematisera begreppen i den tredje frågeställningen

Ett tredje begrepp som jag behöver förhålla mig till är *jämställdhet*. Jämställdhet brukar ofta betraktas som ett politiskt begrepp, något normativt som politiken ska verka för att uppnå. Jämställdhetsarbetet tog avstamp i de faktiska skillnaderna som fanns och ämnade jämna ut dessa (Jordansson 2005:239). Jämställdhetsbegreppet innehåller en förståelse för köns- och genusrelationer, vilket är centralt då begreppet könsperspektiv inte alltid innefattar denna relation. Könsperspektivet kan således se grupperna män och kvinnor utan att de behöver relateras till varandra och relationerna mellan dem går därmed förlorade. Jag kommer att använda mig av begreppet jämställdhet i sammanhang gällande politiskstyrning eller strategi.

Jämställdhetsbegreppet är dock inte heller oproblematiskt då denna ofta syftar till att fördela ekonomiska resurser för att kompensera de rådande genusrelationerna snarare än att förändra dessa. Iris Marion Young menar exempelvis att jämställdhet blir synonymt med ekonomisk utveckling och fördelning av dessa resurser är ingen ny konstruktion. Rättvisa, som jämställdhetsbegreppet härleds från, har som paradigm baserats på detta antagande. Iris Marion Young (2000) hävdar att detta jämställdhetsbegrepp är en otillfredsställande definition av rättvisa (Young 2000:15). Istället menar Young att det inte är resultatet av en omfördelning, dvs. den slutgiltiga tillgången på resurser som borde stå i fokus för att uppnå rättvisa, utan det som borde stå i centrum är fördelningen av de sociala positionerna som är orsaken till den sneda fördelningen av resurser. Young menar alltså att fördelningsparadigmet skymmer den egentliga rättvisan och dess institutionella problematik (Young 2000:18)¹⁴.

---

¹⁴ Se även Nancy Fraser som diskuterar detta i ”Den radikala fantasin – mellan omfördelning och erkännande”

4.2 En modell för att behandla kön i politiken

Statsvetarna Maria Oskarsson och Lena Wängnerud (1996) har skapat en modell för att kunna analysera politikens relation till kön. Denna modell utgår från två variabler, politikens *-form* respektive *-innehåll* och *könsneutral* respektive *könsspecifik*. Variablerna ska inte ses som motsatspar utan som ett kontinuum av varandra. Politikens form respektive innehåll härstammar från Anna G. Jonasdottir uppdelning av politiken. I denna uppdelning utgör politik som *form* den politiska organiseringen och dess ramverk som styrker det politiska beslutsfattandet och *innehållet* det som finns innanför de politiska ramarna. Begreppen *könsspecifik* innebär att politiken behandlar de specifika könsintressena, vad dessa intressen är varierar som sagt kraftigt. Begreppet *könsneutral* innebär att politiken inte behandlar köns specifika intressen. Modellen behandlar, vad forskarna benämner, könsskillnader i politiskt deltagande och i politikens innehåll och åsikter (Oskarsson & Wängnerud 1996:28-33).

Figur 2. Betydelser av kön i politiken: en modell för empirisk analys

		Politikens innehåll	
		Könsneutral	Könsspecifik
Politikens form	Könsneutral	Ej könsskillnader i deltagande Ej könsskillnader i intresse	Ej könsskillnader i deltagande Könsskillnader i intresse
	Könsspecifik	Könsskillnader i deltagande Ej könsskillnader i intresse	Könsskillnader i deltagande Könsskillnader i intresse

Källa: Oskarsson & Wängnerud 1996:33

I denna modell så placeras Sverige i det övre högra hörnet, vilket innebär att kvinnor och män har samma deltagande i politiken men att köns olika intressen inte beaktas (Oskarsson & Wängnerud 1996:137). Forskarna antar också att om inte ett kön är fullt ut deltagande inom politiken, kan deras intressen politiseras och därav bli en del av den politikens innehåll, detta resonemang är mycket intressant för uppsatsens metodologiska ansats och ska diskuteras närmare nedan (Oskarsson & Wängnerud 1996:33).

Eftersom jag, i denna uppsats, inte antar att den svenska politiken är enhetlig kan jag inte göra antagandet att även klimatpolitiken skulle placeras i modellens övre högra hörn. Jag kommer ändå att använda mig av modellen som utgångspunkt i det teoretiska ramverket. Dock ämnar jag att närmare diskutera modellens begrepp och användningsområde.

4.3 Politikens form och innehåll

Modellen som Oscarson och Wängén använder sig av är inte helt oproblematiserad. Modellen antar att kvinnor och män är enhetliga grupper och att det finns en skillnad på intresse mellan kvinnor och män och utan dessa antaganden faller modellen. Vidare tar inte modellen hänsyn till flera djupare diskussioner gällande förhållandet mellan politikens form och innehåll. Detta synliggör en fråga som ständigt debatteras inom feminismen, nämligen *hur långt kan vi anta att en grupp har gemensamma intressen?* Svaret är inte givet och varierar kraftigt (Oscarson & Wängén 1996:28).

Diskussionen om det kvinnors intressen började då det politiska systemet ofta framställde politiken som könsneutral. Dock visade den feministiska forskningen att det som antogs vara könsneutralt var i själva verket ofta härlett ur mäns verklighet (Wängén 2000:125).

Denna svaghet kan beaktas utifrån statsvetaren Anne Phillips bok *Närvarons politik* (2000). Phillips menar att det går att betrakta den representativa demokratin utifrån två perspektiv. Den som ska representera medborgaren gör det antingen genom att representera idéer och värden eller grupper. Valet av politik blir således inte en fråga om ”vad” utan ”vem” (Phillips 2000:15). Phillip menar dock att det inte oproblematiserat går att byta ut en idébaserad politik till en närvaropolitik. Phillips menar att variabeln form inte får ta överhand i studier av politik och att kvinnor inte får bindas till ”kvinnomandat” som tvingar kvinnor att företräda kvinnors intressen.

En annan problematik behandlas av statsvetaren Maud Eduards som diskuterar det problematiska med att göra skillnad på män och kvinnor för att ge kön en politisk betydelse. En sådan åtskillnad kan både konstruera kön som ett politiskt problem men också förstärka föreställningen om att dessa skillnader är naturligt givna, något oföränderligt. Men, konstaterar Eduards, det finns skillnader mellan män och kvinnor gällande åsikter, organisering, positioner, synen på könets närvaro och betydelse. Dessa skillnader menar Eduards medför att kvinnors närvaro i politiken skapar en politisk skillnad. Dock menar hon att dessa skillnader inte får ligga till grund för att även göra en skillnad mellan könen. Maktpositionerna inom samhället utgörs dock av ett nollsummespel, vilket innebär att den enas närvaro innebär den andres frånvaro. Detta spel kan komma att färga politikens

utformning (Eduards 2002:36-37, Wangerund 1997). Eduards menar alltså att könens politiska närvaro spelar roll i politikens utformning, både genom deltagande och kollektivhandling.

Maria Wendt Höjer och Cecilia ase menar att utgångspunkten för feministisk demokratiteori baseras på detta antagande och att detta inte accepterar kvinnors strukturella uteslutning (Wendt Höjer & ase 1996:52). Det tycks finnas en mer grundläggande logik mellan dessa två begrepp än vad som framgår i Oscarson och Eduards modell. Logiken är enkel i en representativ demokratisk kontext, en förändring i politikens form genererar en förändring i politikens innehåll. Philips menar även att det finns en föreställning om att en arlig representation skapas av en proportionell representation (Philips 2000:34).

4.3.1 Könsneutral, -specifik eller –blind

Den andra variabeln, i Oscarsons och Wangenruds modell, *könsneutral* respektive *könsspecifik* har många begrepp som är snarlika och behöver diskuteras.

Begreppet *könsneutral* används på ett mycket varierat sätt inom statsvetenskapen. Oscarson och Wängenrud använder sig av begreppet som motsats till det *könsspecifika*, vilket ar en politik som tar tillvara på könens olika intresse i det politiska innehållet. Detta innebär att politiken är *könsneutral* nar denna inte tar hänsyn till könens olika intressen. Ett exempel på detta är Maria Wendt Höjer (2002) som menar att våld mot kvinnor ofta har inrättas i den ”könsneutrala” problematiken och på så sätt inte erkänt könets betydelse, politiken blir könsneutral. Forskarna Elin Wihlborg och Karin Skill (2004) använder begreppet *könsneutral* på ett annat sätt. För dem är könsneutralitet det som politiken strävar efter dvs. att konsekvenserna av politiken är könsneutrala. Den här användningen av begreppet syftar alltså på utgången av politiken snarare än dess innehåll.

Jag anser dock att politiken är en del av samhället och kan därför inte stå utanför genussystemet vilket innebär att politiken aldrig kan bli könsneutral. Att en politik är könsneutral innebär endast att ett könsperspektiv inte beaktas och därmed bli könsblind. Detta leder oss in på nästa begrepp, *könsblindhet*, som betyder att politiken inte ser könens intressen. Begreppet är intimt förknippat med *könsneutralitet* då jag menar att en politik som är könsblind alltid är könsneutral. Det finns även problem med begreppet könsblindhet då det ar ett trubbigt analysverktyg.

4.4 Genussystemet

Begreppet könsblindhet missar förståelsen av att det finns en hierarki mellan könen. Att politiken är könsblind innebär allt för ofta att kvinnan negligeras i politiken. Om blindheten skulle vara neutral skulle könen synliggöras eller osynliggöras likvärdigt. Det ar vad Yvonne Hirdman kallar en

hierarkisering av genus (Hirdman 1988:51). Genusshierarkin skapas av vilket kön som synliggörs och vilken som osynliggörs. Förståelsen av att det kan förekomma en hierarkisering av könen, där mannen utgör normen, kommer att genomsyra analysen. Denna hierarkisering fungerar i samspel med ett isärhållande av det manliga och det kvinnliga (Hirdman 2001:65). Hierarkisering och isärhållande är två principer som bygger upp genussystemet vilket betyder att detta system är en organisering av kön. Systemet upprätthålls av vad Hirdman kallar *genuskontrakt*, som finns på tre olika nivåer. Dessa är: Den *kulturella överlagringsnivån* vilket innehåller föreställningar och idéer om genus, den *sociala integrationsnivån* är samhälliga institutioner och den socialiserade nivån inrättar individer att följa de etablerade genuskontrakten (Hirdman 1988:53). Genom tiden har tre olika typer av kvinnor definierats utifrån mannen som norm: den icke existerande kvinnan (A- icke A), kvinnan som ofullbordad (A-a) och kvinnan som kvinnan som motsatsen (A-B) (Hirdman 2001:27-44). Med dessa antagande bygger Hirdman en systemteori om hur genus skapas och upprätthålls i samhället. Denna teori kommer jag att använda mig av för att förstå hur utformandet av policys förhåller sig till konstruktioner av kön.

4.5 Den postkoloniala kritiken

I Oscarssons och Wängenruds samt även i Hirdmans teori uppstår liknande det ett feministiskt dilemma, detta uppkommer i alla försök att finna gemensamma egenskaper hos kvinnor, som är grunden till feminismens berättigande, också innebär att vissa individer, grupper och kvinnor blir exkluderade skapar ett svårhanterligt problem. Problemet synliggjordes då föreställning om att det finns ett generellt strukturellt förtryck av kvinnor som grupp kritiserades för att osynliggöra variationen inom de olika könen. Utifrån denna kritik har *postkolonial* teori vuxit fram (Young 2000:217-218). Inom det här feministiska området har Chandra Talpade Mohanty formulerat ett problem av de hegemoniska diskurserna som framställer kvinnor i västvärlden definierar en enhetlig *tredjevärlden-kvinna*. Definitionen av denna kvinna sker genom en dikotomisk föreställning om att den andre (tredjevärlden-kvinnan) är allt det som den förste (väst kvinnan) inte är (Mohanty 1999:196). Definitionen utgör också en hierarkisering då västkvinna utgör normen och tredjevärlden kvinnan det avvikande. Detta leder även till en ständig stigmatisering av tredjevärlden kvinnan (Mohanty 1999:199). Mohanty riktar främst sin kritik mot den feministiska teoribildningen, men hävdar samtidigt att den är konstruerad utifrån de rådande diskurserna som bildningen verkar inom (Mohanty 1999:198). Denna kritik kommer att användas för att synliggöra bristerna i Hirdman samt Oscarson och Wängenrud teoribildningar. Således kommer teorin att användas i syfte att ge ytterligare en dimension i det teoretiska ramverket.

4.6 Kön, miljö och ekofeminism

Nedan kommer det att redogöras för ekofeminismen¹⁵. Ekofeminismen menar att kvinnan är mentalt närmare naturen än männen. Detta anser ekofeministerna är positivt då männens beteende ständigt skadar naturen (Littig 2001:14). Ekofeminismen menar att patriarkatet förtrycker både naturen och kvinnan. Patriarkatet skapar en objektivisering av kvinnan och naturen och kan därför tillåtas att exploatera dessa (Merchant 1990:19). Ekofeminismen antar således att kvinnor har en hög moral gällande skydd och omsorg av naturen. Detta antagande benämns ”ethic of care”. Begreppet ska avspegla den kvinnliga naturen och återkommer ofta i debatten gällande exempelvis barnomsorg (Hanshall Momsen 2004:109). Ekofeminismens kritiserar ofta av andra feminister för att vara särartsorienterade, vilket är en idé som underminerar flera andra feministiska argument. Ekofeminismen har också haft svårt att hävda sig inom den ekologiska rörelsen då de inte kan presentera någon vision eller mål med deras teoribildning (Carter 2007:74). Ekofeminismen erbjuder en förklaringsmodell för hur det kvinnliga och det manliga relateras till naturen/klimatet. Teorin kommer att användas för att analysera hur politiken behandlar kön och dess relation till klimatpåverkan. Trots att ekofeminismen stöter på motstånd inom den feministiska debatten är det möjligt att deras teorier når den praktiska politiken.

4.7 Jämställdhetsintegrering, utifrån ett institutionellt perspektiv

Nedan kommer jag att teoretiskt redogöra för jämställdhetsintegrering som ett politiskt arbetssätt. För att uppnå att samhället ska genomsyras av jämställdhet tillämpas arbetssättet *jämställdhetsintegrering*, detta innebär att all verksamhet ska bedrivas så att tjänster och service som erbjuds medborgaren är lika oavsett kön (Jordansson 2005:240-248). Jämställdhetsintegrering är enligt en Europarådets expertgrupp, och den definition som den svenska regeringen använder sig av, definierad till.

“(om) organisering, förbättring, utveckling och utvärdering av beslutsprocesser, så att ett jämställdhetsperspektiv införlivas i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen, av de aktörer som normalt sett deltar i beslutsfattandet.” (Skr. 2002/2003:140 19-20).

Jämställdhetsarbete präglas ofta av två sätt att arbeta, ett långsiktigt och ett kortsiktigt. Det långsiktiga arbetet inriktas på att förändra strukturer som begränsar män och kvinnors handlingsutrymmen. Det kortsiktiga arbetet handlar om att förbättra snarare än att förändra, genom

---

¹⁵ Det finns flera olika inriktningar av ekofeminism, exempelvis liberal-, biologisk- och postmodern ekofeminism. Jag kommer dock att redogöra för en idealtyp av ekofeministisk teori som baseras på antagandet om ”ethic of care” och utgår ifrån att kvinnor är närmare naturen än vad männen är.

specifika anpassningsåtgärder. Dagens jämställdhetspolitik ämnar skapa en förändring och den tar ursprung ur i en kvalitativ analys som grundar sig på genusforskning (Jordansson 2005:249).

Definition jämställdhetsintegrering berör både själva beslutsfattandet men också implementeringen av besluten. Detta innebär att jämställdhetsintegreringen även ska gälla den praktiska tillämpningen av politiken i form av arbetsrutiner och arbetssätt. Om denna definition appliceras i uppsatsens metodologiska modell avser definitionen att tillämpas i alla tre delar i Loftssons (2009) institutionella modell. Att nå jämställdhet är således det som styr värdegrunden. Strategin för att nå detta är att integrera ett jämställdhetsperspektiv i alla politiska institutioner genom både förändring av regler och praxis. Jämställdhetsintegreringen är alltså en strategi för att förändra redan existerande politiska institutioner.

5. Empirisk bakgrund

5.1 Det institutionella sammanhanget

Den empiriska bakgrunden är en plattform för den vidare institutionella analysen i uppsatsen och är väsentlig för den fortsatta tillämpningen av den institutionella ansatsen. Nedan kommer således först det internationella- och sedan det nationella institutionella sammanhanget att redogöras för. Detta avsnitt ämnar ge läsaren ett historiskt institutionellt sammanhang för kön- och klimatpolitiken. Fokuset i denna framställning är politiken angående klimatanpassning och klimatpolitikens relation till kön.

5.1.1 Det internationella institutionella sammanhanget

De internationella förhandlingarna om miljö tog sin början på FN:s konferens i Stockholm 1972. Konferensen berörde utvecklingen av miljön och dess relation till människan och United Nations Environment Programme (UNEP) skapades. 1987 enades FN:s medlemsnationer det så kallade Montrealprotokollen, ett åtgärdsprotokoll under Wienkonventionen till skydd av ozonskiktet. Denna globala överenskommelse behandlade framförallt frågan om ozonskiktet men delar berörde även den då nya problematiken om klimatförändringar. 1992 hölls en FN konferens i Rio de Janeiro varvid Riokonventionen formulerades (SÖ 1993:77 1). Denna konvention behandlar inte direkt klimatförändringarna men flera principer som antas i överenskommelsen ligger till grund för både det internationella och nationella klimatförändringsarbetet. En av dessa är principen om att *”förorenaren betalar”*, vilket innebär att det är den som förorenar som ska bära kostnaderna för att neutralisera föroreningarnas konsekvenser. I konventionerna fick även begreppet *”hållbar utveckling”* genomslag och erkännande. Rioprinciperna och Agenda 21 konventionen erkänner också alla länders rätt till utveckling och att bekämpandet av fattigdom är avgörande för att uppnå en hållbar utveckling (SÖ 1993:77 artikel 3, 5 & 6). Under Riokonferensen låg även United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) öppen för påskrift, Den hade antagits i New York tidigare under året efter två års förhandlingsarbete. UNFCCC är FN:s ramkonvention om globala klimatförändringarna och den trädde i kraft 1994. Till denna bands även Kyotoprotokollet som förhandlades fram 1997. Detta protokoll reglerar industriländernas utsläppskvoter och hur minskningarna ska genomföras, men innehåller inga krav på u-länderna (Ebbesson 2000:141). Det har även genomfört flera viktiga toppmöten som behandlar Riokonventionen och Kyotoprotokollet efter att dessa antogs, exempelvis möten i Marrakech (2001) Johannesburg (2002), och på Bali (2007). Dessa frågor lyftes även fram i FN:s Millenniemål som antogs 2000 av ett FN toppmöten. Millenniemålen består av åtta övergripande mål, ett av dem är respekt för naturen. Vidare antar

deklarationen att jorden inte får förstöras på grund av mänskliga aktiviteter och att arbetet med Riokonventionerna ska fortsätta (Millenniemalet 2000:13). I ett av målen om ”utveckling och fattigdomsbekämpning” kopplas begreppen jämställdhet och hållbar utveckling ihop och det stipuleras att endast en jämställd värld kan vara hållbar (Millenniemalet 2000:10). Denna koppling kan även ses på FN:s världstoppmötet i Johannesburg. Där behandlades hållbarutveckling och jämställdhetsfrågan i förhållande till samhällsutvecklingen i stort. Det saknas dock ett jämställdhetsperspektiv i avsnitten gällande miljö och även i avsnittet gällande tillgång till dricksvatten. Dock fastslår Johannesburg deklarationens paragraf 20 att jämställdhet ska genomsyra alla genomförande planer gällande Agenda 21, Millenniemalet och Johannesburg deklarationen (Skr. 2002/03:140 218). Vidare antogs att en kartläggning av konsumtions- och produktionsmönster ska genomföras, med ett tydligt genusperspektiv. Energipolitiken ska också genomsyras av ett genusperspektiv där kvinnor och män olika utnyttjande och förhållningssätt till transporter ska beaktas. Vidare ska ett genusperspektiv beaktas i ett framtida säkrande av medborgarnas tillgång till energi (Skr. 2002/03:140 220-222).

Klimatpolitiken är också central för Europeiska Unionen (EU). I EG-fördraget behandlas miljöfrågor som en av de grundläggande samarbetsfrågorna (Corell & Söderberg 2004:59). Dock innehåller denna inte ett könsperspektiv. Att detta saknas kan vi även se i ett meddelande *Segev i kampen mot den globala klimatförändringen* från kommissionen till rådet 2005, Europaparlamentet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och regionkommittén;. Meddelande visar att anpassningsåtgärder måste genomföras för att möta det nya klimatet (KOM(2005). 35 slutlig 4). Anpassningarna och ansvaret för dessa måste fördelas efter förmåga och med hänsyn till att de mest fattiga länderna kommer att drabbas hårdast av klimatförändringarna (KOM(2005). 35 slutlig 8). Samma tendens återkommer i *Grönboken: Anpassningar till klimatförändringar – tänkbara EU åtgärder* (2007). Som behandlar klimatförändringarnas konsekvenser och vad som kan göras för att möta dessa förändringar på EU nivå. I underlaget behandlar flera anpassningar som EU behöver beakta såsom, naturkatastrofer, hälsorisker samt vatten- och livsmedelsförsörjning. Grönboken beaktar i även flera avseenden såväl ålder som sociala förhållanden men inte ett könsperspektiv.

Det nordiska ministerrådet har dock valt att behandla denna fråga betydligt närmare. De nordiska jämställdhetsministrarna gick ut efter en konferens i Köpenhamn den 5 mars 2009 och menade att det behövs ett jämställdhetsperspektiv i klimatpolitiken. Ministrarna menar att könens olika sårbarhet, anpassningsbehov och utsläppsreducering behöver uppmärksammas i klimatpolitiken.

Vidare menar de även att beslutsarenorna måste bli mer jämställda då män dominerar dessa (Dagens information 2009-04-28).

5.1.2 Det nationella institutionella sammanhanget

Det första svenska miljömålet gällande klimatförändringar stipulerades till: ”Att koldioxidutsläppen inte bör ökas utöver den nivå de har idag”. Vilket mål antogs i och med Propositionen 1987/88:85 *Om miljöpolitiken 1990-talet*. Denna behandlar främst miljöproblematik överlag och inget könsperspektiv går att återfinna i propositionen (Prop. 1987/88:85, s.1). I proposition 1990/91:90; *En god livsmiljö* fastslås det att miljöpolitikens inriktning är att bl.a. skydda människors hälsa (Prop. 1990/91:90, s.13). Propositionen fastslår också att klimatförändringarna är reella och kommer att innebära en negativ inverkan för mänskligheten. Idéerna om klimatförändringarnas påverkan på det mänskliga livet började ta form och att vissa är mer sårbara för klimatförändringarna. Propositionen behandlar inte frågan utifrån ett könsperspektiv. Efter konferens i Rio de Janeiro 1992 ratificerade Sverige *Konventionen om biologisk mångfald* i proposition 1992/93:227. Samma år ratificerade även Sverige FN:s ramkonvention om klimatförändringar (Prop. 1992/93:179). Propositionen redogör för vilka åtgärder Sverige bör ta för att nå klimatkonventionens mål. I propositionen används inte ett könsperspektiv i problematiseringen av klimatförändringar. Inte heller gällande vilka konsekvenser klimatförändringarna får för samhället. I skrivelsen 1996/97:41 *Jämställdhetspolitiken* behandlas inte miljö eller klimatfrågan eller något närliggande politiskt område (Skr. 1996/97:41). Miljöpolitik för ett hållbart Sverige består av 15¹⁶ miljömål, ett av dessa är begränsad klimatpåverkan. Målen antogs i och med Proposition 1997/98:145 *Svenska miljömål*. Målet om begränsad klimatpåverkan är till för att skydda både människan och miljön från det förändrade klimatet. Vidare antas även att det måste ges möjlighet för u-länderna att utveckla sig och att de därför har rätt att få öka sina utsläpp av växthusgaser (Prop. 1997/98:145, s.148). Målet som antas riktar sig dock endast mot vilka utsläppsreducering av växthusgaser som ska uppnås. Propositionen behandlade inte klimatfrågan utifrån ett könsperspektiv. I skrivelsen 1999/00:24 *Jämställdhet inför 2000-talet* behandlas inte klimatpolitiken specifikt men en förstöring av miljö som ett jämställdhetsproblem problematiseras. Denna problematisering sker inom det utvecklingspolitiska området (Skr. 1999/2000:24, s.62). Transportområdet problematiseras även utifrån ett könsperspektiv. De berörda myndigheterna får i uppdrag att redovisa konsekvenserna av sin verksamhet utifrån ett könsperspektiv (Skr. 1999/2000:24, s.58). I Proposition 2000:01/130 *Sveriges miljömål - delmål och strategier* behandlas till miljöpolitiken i stor del som könsneutral.

---

¹⁶ Numera 16 efter att målet om biologisk mångfald lades till i efterhand

Ett könsperspektiv beaktas endast gällande vilka som väljer att engagera sig frivilligt i arbetet för en bättre miljö (Prop. 2000:01/130, s.18). Relationen mellan klimat och kön behandlas inte heller. I Proposition 2001/02:55 *Svensk klimatstrategi* antar regeringen att det är de utvecklade länderna som ska ta ansvaret och gå före i en utsläppsminskning. Vidare antas det också att det är de fattigaste länderna som kommer att drabbas hårdast av klimatförändringarna (Prop. 2001/02:55, s.33). Propositionen behandlar även problematiken gällande anpassningsstöd för klimatförändringarna till utvecklingsländer. (Prop. 2001/02:55, s.141-143). I propositionen sker en reflektion utifrån ett könsperspektiv då områden som transportsektorn problematiseras. Propositionen menar att både män och kvinnor ska ha samma tillgång till transportsystemet (Prop. 2001/02:55, s. 78).

I regeringens Skrivelse 2002/03:140 *Jämt och ständigt* behandlas miljöpolitiken utifrån ett jämställdhetsperspektiv (Skr. 2002/03:140). Regeringen menar att det finns könsmissiga skillnader inom miljöpolitiken och att det är viktigt att synliggöra dessa så att politiken blir rättvis. Politiska områden såsom agenda 21, Habitat och Naturvårdsarbete ska jämställdhetsintegreras i större utsträckning än vad som görs idag. Regeringen avser också att verka aktivt för att jämställdhetsintegrera FN:s miljöprogram genom att införa jämställdhetsindikatorer i utvärderingen av hållbar utveckling (Skr. 2002/03:140, s.64). Regeringen ger även Naturvårdsverket i uppdrag att utreda hur olika miljöpolitiska styrmedel kommer att påverka män respektive kvinnor. Vidare ska Naturvårdsverket även utreda hur styrmedel för en hållbar konsumtion och produktion kan utvecklas för att vara könsmissigt rättvist (Skr. 2002/03:140 66). Skrivelsen behandlar både hur Sverige ska jämställdhetsintegrera miljöpolitiken på den nationella såväl som den internationella arenan men inte klimatpolitiken för sig. Dock är det flera av de miljömässiga aspekterna som kan relateras till klimatförändringarna. En problematisering gällande hållbar utveckling och jämställdhet finns på båda planen. Extra fokus riktas mot hur en utsläppsreducering kan genomföras nationellt utan att den påverkar könen förhållandevis orättvist. Proposition 2002/03:122 *Sveriges nya politik för global utveckling*, behandlar främst inte, varken klimat- eller jämställdhetspolitiken. Dock behandlar propositionen flera viktiga delar inom politiken som både kan beröra klimat- och jämställdhetspolitiken. I propositionen problematiseras klimatförändringarnas negativa inverkan på framförallt de fattigaste länderna och ett könsperspektiv kopplas intimt tillsammans med en hållbar utveckling (Prop. 2002/03:122, s. 13, 21). Några miljöaspekter behandlas inte i avsnittet om jämställdhet, men i avsnittet om miljö behandlas ett könsperspektiv och sambandet mellan miljöförstöring, fattigdom och kvinnors villkor synliggörs (Prop. 2002/03:122, s. 25, 47). I Skrivelsen 2003/04:129 *En svensk strategi för hållbarutveckling*, menar regeringen att Sverige har prioriterat frågan om jämställdhet i de internationella samtalen (Skr. 2003/04:129). Regeringen

menar att ett ojämnt samhälle inte kan vara en del av en hållbar utveckling (Skr. 2003/04:129, s.30). Under avsnittet *Begränsad klimatpåverkan* redogörs det för det svenska klimatmålet med samma namn och dess koppling till en hållbar utveckling. Dock kopplas detta mål inte samman med ett könsperspektiv. Ett av målen är att skapa ett jämställt transportsystem. Detta då könen olika behov ska tillfredställas på ett likvärdigt sätt men också att både könen ska ha möjlighet att påverka detta system (Skr. 2003/04:129, s.136). Proposition 2004/05:150 utvärderar Sveriges 15 miljömålen. Propositionen anser att hållbarutveckling är det övergripande politiska målet. De 15 miljömålen avser att precisera de miljö kvalitetsmålen för att nå ett hållbart samhälle. Politiken ska präglas av långsiktighet och ekonomisk tillväxt som förbrukar naturresurser är inte en hållbar utveckling. Politiken ska vara solidarisk mellan länder och regioner. Fattiga drabbas hårdast av miljöförstöring, och speciellt fattiga kvinnor drabbas (Prop. 2004:05/150, s.25). I propositionen finns ett stycke om miljö och jämställdhet där det framgår att det övergripande målet om, ”att till nästa generation lämna över ett samhälle där de största miljöproblemen är lösta” inte innehar ett specifikt könsperspektiv utan är ett generellt problem. Dock menar propositionen att det finns specifika miljöproblemen som har ett könsmässigt perspektiv då de främsta jämställdhetsproblemen relaterad till miljöförstöring kommer att uppstå i utvecklingsländerna. Kvinnor är mer sårbara än män för miljöförstöring, eftersom de är i större utsträckning är fast i fattighetsfällan och är mer beroende av direkta naturresurser. Regeringen har beslutat om att regeringskansliet ska integrera ett jämställdhetsperspektiv i all politik. Detta innefattar även miljöpolitiken integreras, där det är relevant, av ett jämställdhetsperspektiv. Målet är att miljöarbetet inte ska innebära en negativ inverkan på jämställdheten. Regeringen menar att områdena, naturvård, miljö och människa samt hållbar produktion och konsumtion ska granskas för om de innehåller ett jämställdhetsperspektiv. Regeringen har som mål att miljöpolitiken, miljö kvalitetsmålen och framtida propositioner successivt ska integreras av ett jämställdhetsperspektiv (Prop. 2004:05/150, s.31-34). Således börjar klimatpolitiken problematiseras utifrån ett könsperspektiv. Dock görs det inte direkt i denna skrivning men indirekt berörs frågan genom att kvinnors är mer sårbara än män gällande miljöförstöring. Att ett jämställdhetsperspektiv ska integreras i problematiken om en hållbar produktion och konsumtion kan också tolkas som att ett könsperspektiv berör klimatfrågan. I proposition 2005/06:155 *Makten att forma samhället och sitt eget liv – nya jämställdhetsmål*, finns det ett avsnitt om miljöpolitiken och energipolitik. Inom miljöpolitiken menar regeringen att män och kvinnors olika känslighet för kemikalier behöver utredas. Regeringen anser också att det internationella miljöarbetet utifrån ett jämställdhetsperspektiv ska prioriteras genom ökade bidrag till det multilaterala biståndet inom dessa frågor. Inom energipolitiken menar regeringen att det är viktigt att ett genusperspektiv tillämpas i politiken om effektivare energianvändning, detta för att

kunna tag hänsyn till båda könen behov. Ett skärskilt uppdrag att kartlägga kvinnor respektive mäns energi förbrukning har delegeras till Energimyndigheten (Prop. 2005/06:155, s.110). Dock berörs inte den samhälliga anpassningen för att minska klimatsårbarheten. Nästa klimatproposition utkom cirka två år senare. I Proposition 2005/06:172 *Nationell klimatpolitik i global samverkan* anser att de industrialiserade länderna ska ta ansvaret för att minska utsläppen av växthusgaser (Prop. 2005/06:172, s.7). Propositionen föreslår en strategi för att nå målet begränsad klimatpåverkan. Strategin innehåller förslag på att integrera klimatpolitiken i den övergripande politiken för att nå en rättvis och hållbar global utveckling. Vidare föreslås även att en kartläggning av det svenska samhällets sårbarhet för klimatförändringar bör genomföras i syfte att framtida anpassningsåtgärder för att möta det nya klimatet (Prop. 2005/06:172, s.10). I denna proposition börjar idén om anpassning och sårbarhet att närmare behandlas, klimatintegrationsidén får även fäste och blir en del av klimatpolitiken. Regeringen behandlar dock inte kön i denna proposition. Könsperspektivet som tidigare har resonerats kring i samband med områden som transport och en hållbar produktion och konsumtion blir inte beaktade i denna proposition, trots att dessa områden även i denna proposition behandlas. I Skrivelsen 2007/08:89 *Globala utmaningar vårt ansvar* vilket stipulerar att klimatförändringar och miljöpåverkan som ett prioriterat område för att nå en hållbar och rättvis global utveckling. Denna skrivelse menar att klimatförändringarna drabbar de fattigaste länderna hårdast och att anpassningsbehovet är där stort för att möta det nya klimatet. Skrivelsen synliggör kön som en del av det klimatförändringsproblemet och menar att beroendet och således tillgången till naturresurser är väsentlig att säkra framöver för en rättvisutveckling (Skr. 2007/08:89, s.31).

5.1.3 Sammanfattningsvis

Trots att flertalet av de granskade dokumenten innehåller en relation mellan klimat och kön så är det endast småfragment av klimatpolitiken som har ett könsperspektiv. I många fall är det inte specifikt klimatfrågan som ska behandlas utifrån ett könsperspektiv utan miljöfrågor i stort. I de flesta av fallen nedan är kopplingen mellan kön och klimat indirekt och anknyter snarare till begreppet hållbarutveckling. Genomgången av propositionerna kan sammanfattas i tabellen nedan

Tabell 1: Historisk förekomst av en sammankoppling mellan klimat och kön

Dokument	Avsändare	Sammankoppling mellan klimat och kön	Kopplingens karaktär
Proposition 1987/88:85	Miljö- och energidepartementet	Nej	
Proposition 1990/91:90	Miljö- och energidepartementet	Nej	
Proposition 1992:93/179	Miljödepartementet	Nej	
Skrivelse 1996/97:41	Arbetsmarknadsdepartementet	Nej	
Proposition 1997/98:145	Miljödepartementet	Nej	
Skrivelse 1999/00:24	Näringsdepartementet	Ja	Miljöförstöring i utvecklingsländer och i transportsektorn
Proposition 2000:01/130	Miljödepartementet	Ja	Skillnad i ideellt deltagande mellan könen då kvinnor är mer engagerade
Proposition 2002/03:55	Miljödepartementet	Ja	Anpassningen av samhället ska vara könsmässigt rättvis gällande utsläpp, transportområdet problematiseras
Skrivelse 2002/03:140	Integrations- och jämställdhetsdepartementet	Ja	Miljöpolitiska styrmedels konsekvenser för jämställdheten
Proposition 2002/03:122	Utrikesdepartementet	Ja	Kvinnor är mer beroende av naturresurser och är livsmedelsförsörjare ¹⁷
Skrivelse 2003/04:129	Miljödepartementet	Ja	En hållbar utveckling är ej möjlig i ett ojämnt samhälle. Transporter måste utvecklas på ett jämnt sätt.

¹⁷ Detta problem, till skillnad ifrån de andra, utgår ifrån en internationell kontext.

Proposition 2004/05:150	Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet	Ja	Prioriterade områden är hållbar konsumtion och produktion, miljö, människa och miljöförstöring.
Proposition 2005/06:155	Näringsdepartementet	Ja	Män och kvinnors olika energianvändning
Proposition 2005/06:172	Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet	Nej	
Skrivelse 2007/08:89	Utrikesdepartementet	Ja	Beroende av naturresurser

Resultatet i tabellen visar att flera olika tillstånd har konstruerats som ett problem och vissa har även kommit att bli en del av politiken. Det genomgående är att de problemen som har identifierats för att sedan föras in i politiken är alla av olika karaktär. Det finns således inget problem som direkt är återkommande eller genomgående i processen. Det kan således konstateras att kön har konstruerats som ett problem på olika sätt vid olika tillfällen. Konstruktionen av problemet är inte stabilt och således förändligt. Kön som en del av det klimatpolitiska problemet är således inte en idé som ständigt präglar denna.

5.2 Formativa moment

Policyprocesser där kön och klimat har behandlats tillsammans är en ung process, därav är det ont om formativa moment i processen. Nedan kommer det att redogöras för två moment som har kommit att vara formativa för utvecklingen av policyprocessen. Den första formativa momentet är FN:s konferens i Rio de Janeiro 1992 som aktualiserade begreppet hållbar utveckling. Begreppet har haft stor inverkan på kopplingen mellan miljöpolitiken och dess förhållande till sociala faktorer så som jämställdhet. På denna konferens stipulerades även principen *förorenaren betalar*, detta har varit vägledande för alla miljö- och klimatförhandlingar sedan dess. Det andra formativa momentet är regeringens skrivelse 2002, Jämt och ständigt (Skr. 2002/03:140) fastslås att all politik ska jämställdhetsintegreras. Detta formativa moment kännetecknas av en politisk vilja att alla policies ska integreras med ett jämställdhetsperspektiv. Jämställdhetsidén ska således institutionaliseras i all politik. Alla politiska områden blir således tvingade att förhålla sig till jämställdheten och detta påverkar den generella utformningen av policies. Dessa formativa moment skapar inte hinder utan

snarare möjligheter för kön att konstrueras som en del av det klimatpolitiska problemet. Det är dock viktigt att klargöra att det bara för att det finns formativa moment som har medfört det genomslag som könsperspektivet har fått i klimatpolitiken betyder detta inte att det finns strukturella hinder kvar i policyprocessen dessa strukturella hinder kommer jag att diskutera senare i uppsatsen.

6. Frågeställning 1: I vilken utsträckning och i så fall hur formuleras kön som en klimatpolitisk fråga?

Analysmaterialet i detta kapitel består av de två senaste klimatpolitiska propositionerna, dessa är proposition 2008/09:162 som behandlar klimatpolitiken och proposition 2008/09:163 som behandlar energipolitiken och tillsammans kallas de *En sammanhållen klimat- och energipolitik*. Propositionerna utgår från SOU-rapporterna; *SOU 2008:24 Svensk klimatpolitik* och *SOU 2007:60 Klimat- och sårbarhetsutredningen*¹⁸.

I proposition 2008/09:163 som behandlar klimatpolitiken delas politiken upp i tre delar, den första berör utsläppsreducering, den andra anpassningen för det svenska samhället och det tredje Sverige internationell förhållningsätt. Övergripande anser regeringen att det behövs anpassningar till klimatförändringarna, detta då det finns en tröghet i klimatsystemet vilket innebär att temperaturökningen kommer att fortsätta även fast utsläppen minskar. Dessa anpassningar måste riktas för att skydda de mest sårbara grupperna (Prop. 2008/09:162, s.44). Dock anser regeringen att anpassningen till det nya klimatet endast är ett komplement till utsläppsreduceringen (Prop. 2008/09:162, s.157). Vidare konstateras det att oavsett anpassningar och utsläppsminskningar kommer inte alla konsekvenser av klimatförändringarna att avvärjas, utan de syftar endast till att reducera riskerna (Prop. 2008/09:162, s.44).

Regeringen problematiserar klimatförändringarna utifrån ett könsperspektiv, proposition synliggör således kön i klimatpolitiken. Detta synliggörande gäller främst hur Sverige ska agera för att stödja utvecklingsländernas klimatanpassningsarbete. Regeringen menar således att sociala, köns- och jämställdhetsrelaterade och miljömässiga analyser ska användas som utgångspunkt för anpassningsåtgärderna (Prop. 2008/09:162, s.227). Exempelvis problematiserar regeringen sambandet mellan klimatförändringar och fattiga människors tillgång till dricksvatten och att det i denna fråga är viktigt att beakta både kvinnors respektive mäns situation (Prop. 2008/09:162, s.225). Vidare menar även regeringen att stödet till utvecklingsländernas jordbruk behöver fortsätta. Stödet måste ta hänsyn till klimatförändringarnas konsekvenser på utvecklingsländernas jordbruket. Jordbruket och livsmedelstillgången drabbas och kommer att drabbas negativt av klimatförändringarna. Värst kommer de fattigaste länderna att drabbas. Regeringen avser således att problematisera sambandet mellan vatten- och livsmedelstillgång samt möjligheten till att äga mark

---

¹⁸ Dessa två SOU-rapporter kommer att behandlas något närmare senare i analysen

och andra egendomar. Regeringen anser att det är särskilt viktigt att beakta kvinnors och mindre jordbrukares situation. Regeringen anser också att det behöver tillkomma extra stöd till offer för väderrelaterade katastrofer, eftersom fattiga män, kvinnor och barn drabbas oproportionerligt hårt av dessa (Prop. 2008/09:162, s.221). Anpassningsarbetet kommer att vara regeringens främsta prioritet i utvecklingssamarbetet (Prop. 2008/09:162, s.208). Således problematiseras delar av den svenska internationella klimatanpassningspolitiken utifrån ett könsperspektiv. Den svenska politiken, främst biståndspolitiken, uppmanas till att beakta könsrelaterade skillnader i dess arbete. Politiken för att mildra konsekvenserna av klimatförändringarna i utvecklingsländerna är således inte könsblind .

Propositionen behandlar också det svenska samhällets sårbarhet. Hot och anpassningar kartläggs exempelvis beaktas jordbruket, översvämningar, hälsa, infrastruktur, katastrofer fiske m.m. Inget avsnitt i denna del av propositionen beaktar ett könsperspektiv. Politiken och regeringens problematisering kring klimatanpassningarna av det svenska samhället är således helt könsblinda.

Energipolitiken behandlas i proposition 2008/09:163, denna problematiserar den svenska energiförsörjningen och sätter mål för energipolitiken. Mål så som att 50 % ska vara förnyelsebar energi, effektivare energi användning och 40 % minskade utsläpp av klimatgaser är några av de långsiktiga mål som regeringen stipulerar i propositionen (Prop. 2008/09:163, s.11). De styrmedel som föreslås är främst ekonomiska men också i form av teknikutveckling och internationella överenskommelser (Prop. 2008/09:163, s.14) I avsnittet om konsekvenser anser regeringen att propositionens förslag inte har en inverkan på jämställdheten. Detta innebär att regeringen anser att energipolitiken är könsneutral (Prop. 2008/09:163, s.151)

Sammanfattningsvis kan det konstateras att propositionerna beaktar ett könsperspektiv gällande klimatanpassningar i internationella frågor, biståndsfrågor och frågor som berör utvecklingsländernas anpassning till det nya klimatet. Regeringen behandlar dock den svenska situationen annorlunda. I avsnittet som behandlar det svenska samhället och dess sårbarhet återfinns inget könsperspektiv. Propositionen är i detta avsnitt helt könsblind. Således behandlas det svenska anpassningsbehovet som om det vore ett könsneutralt politiskt område. Frågorna om utsläppsreducering och möjlighet till deltagande i klimatpolitiken problematiseras heller inte utifrån ett könsperspektiv. Regeringen analyserar inte ett könsperspektiv i någon djupare form dock är utformningen av propositionen inte könsblind. Ett könsperspektiv tycks dock vara beaktat i

propositionens utformande då regeringen anser att propositionens förslag inte har en inverkan på jämställdheten.

6.1 Slutsats frågeställning 1

Resultatet gällande den första frågeställningen kan i följande tabell jämföras med tidigare problem som har synliggjort i klimatpolitiken. Denna jämförelse testar klimatpolitikens bundenhet gällande hur kön synliggörs i klimatpolitiken. Tabellen delar upp propositionen i en internationell del och en nationell del. Således kan resultatet sammanfattas i följande tabell.

Tabell 2: Återkommande, från tidigare resultat, sammankopplingar mellan klimat och kön och dess återkomst i en sammanhållen klimat- och energipolitik

Tidigare sammankopplingar mellan klimat och kön	Återfinns sammankopplingen i propositionerna: 2008/09:162 och 2008/09:163	I den nationella politiken	I den internationella politiken
Skillnad i ideellt deltagande mellan könen	Nej	Nej	Nej
Anpassningen av samhället ska vara könsmässigt rättvist, transportområdet problematiseras	Nej	Nej	Nej
Miljöpolitiska åtgärders konsekvenser för jämställdheten	Nej	Nej	Nej
Kvinnor är mer beroende av naturresurser och är livsmedelsförsörjare	Ja	Nej	Ja
Prioriterade områden för jämställdhetsintegrering är hållbar konsumtion och produktion, miljö och människa samt miljöförstöring	Nej	Nej	Nej
Män och kvinnors olika energianvändning	Nej	Nej	Nej

Två tillstånd som inte har konstruerats som problem i tidigare propositioner går att återfinna i propositionerna 2008/09:162 och 2008/09:163. Det första problemet är att väderrelaterade katastrofer drabbar fattiga män, kvinnor och barn oproportionerligt stort och att det krävs extra anpassningsinsatser för möte detta problem. Propositionen synliggör således att det finns olika sociala positioner så som kvinna, man och barn. Dock problematiseras inte de olika positionernas förutsättningar i förhållande till väderrelaterade katastrofer. Den andra nya problematiseringen är att det finns ett könsmässigt problem i rätten att äga mark. Propositionen konstaterar att det är ett

problem för kvinnor att de inte kan äga sin egenmark och blir därav mer beroende av män. Dock är detta problem inte specifikt kopplat till klimatfrågan, utan det är en bisats till problemet om att kvinnor drabbas hårdare av klimatförändringarna då de är i större utsträckning än män livsmedelsproducenter. Båda dessa problematiseringar anses dock beröra utvecklingsländerna. Inga nya problem identifieras gällande den nationella kontexten.

Jag kan således konstatera att kön har blivit formulerat som en klimatpolitisk fråga i en mycket liten utsträckning. Det har skett olika typer av sammankopplingar mellan kön och klimat i klimatpolitiken. Dock har dessa sammankopplingar skiftat och ingen av dessa har genomgående synliggjort i politiken. Dagens klimatpolitik ser endast kön på ett internationellt plan i en kontext av fattigdom. Sammankopplingar mellan klimat och kön så som, en rättvis utsläppsreducering, skilda gränder i personligt engagemang, transportsektorn och skilda utsläppsnivåer har alla kommit och gått. Implementeringen av jämställdhetsintegreringen i regeringens klimatpolitik tycks således inte ha nått sitt mål. Detta kommer att analyseras närmare i nästa frågeställning.

7. Frågeställning 2: På vilket sätt relateras klimat- och könsprocesserna till varandra?

Nedan kommer den andra frågeställningen i uppsatsen att behandlas. Analysen utgår från resultatet i uppsatsens första frågeställning. Avsnittet är uppdelat i ytterligare avsnitt som utgår från Kingdons tre ”flöden”, policyfönster och policyentreprenörer samt formativa moment.

7.1 Policyflödet

Detta avsnitt kommer att behandla klimatpolitikens *policyflöde*, och därför kommer yttringar från aktörer i policykommunitet att kartläggas. Aktörerna är experter inom området och i en svensk kontext utgörs de av sakkunniga/utredare på departementen, centrala myndigheter och det civila samhället samt forskare inom akademien (Hall & Löfgren 2006:35) Jag kommer sedan att analysera dessa hur dessa yttringar förhålls till policyprocessen.

Jämställdhet för hållbar utveckling

Rapporten *Jämställdhet för hållbar utveckling* (2004) behandlar relationen mellan jämställdhet och miljöpolitik och hur styrmedel i den svenska miljöpolitiken inte ska påverka jämställdheten negativt (Wihlborg & Skill 2004:4). Rapporten problematiserar förhållandet mellan det kvinnliga och privata respektive det manliga och det offentliga och den ansvarsfördelning som följer av detta i miljöfrågor. Arbetsfördelningen i den privata sfären är starkt genussegregerad och ett krav på

privata åtgärder såsom källsortering kan generera större arbetsbörda för det ena könet (Wihlborg & Skill 2004:10). Rapporten behandlar inte klimatpolitiken utan förhåller sig snarare till den hållbara utvecklingspolitiken och tar avstamp i Agenda 21 policyn (Wihlborg & Skill 2004:36). Rapporten menar att miljö och jämställdhet inte har integrerats som policyområden och därav har processen präglad av icke beslut (Wihlborg & Skill 2004:47). Vidare menar rapporten att det finns ett problem i att både miljö och jämställdhet ska integreras i all politik. Forskarna menar att policy skapas i förhållande till rådande institutioner och maktförhållanden. Miljöpolitiken förväntas implementeras av fler aktörer än de miljöpolitiska aktörerna och på så sätt integreras i alla politik. Detta utgör ett problem för integreringen mellan miljö- och jämställdhetspolitiken då jämställdhetspolitiken har få institutioner som miljöpolitiken kan integreras i. Vidare konstaterar rapporten att det endast är FN:s policys om hållbar utveckling och jämställdhet som integrerar dessa två policyområden (Wihlborg & Skill 2004:48). Avslutningsvis har rapporten utifrån Hirdmans (2001) genussystem arbetat fram fem frågor som de anser att varje beslutfattare bör ställa sig innan ett miljöpolitiskbeslut fattas, detta som en kontroll för att beslutet inte får någon negativ inverkan på jämställdheten (Wihlborg & Skill 2004:70).

Genusperspektiv på allmänhetens kunskaper och attityder till klimatförändringarna

En annan rapport syftar till att kartlägga skillnaden mellan män och kvinnors kunskaper och attityder till klimatförändringarna (ARS 2007:2). Undersökningen visar att kvinnor tror att de kommer att påverkas i större utsträckning än vad männen tror och de anser också i större utsträckning än männen att klimatförändringarna beror på mänsklig aktivitet. Överlag anser kvinnorna att klimatförändringarna är en viktig fråga och är villiga att engagera sig mer för att minska sina utsläpp i högre grad än männen (ARS 2007:39).

En studie om jämställdhet som förutsättning för hållbar utveckling

Miljövårdsberedningens rapport: *En studie om jämställdhet som förutsättning för hållbar utveckling* (2007) författad av Kansliråd Gerd, Utrikesdepartementet, behandlar ämnet om att kvinnor och män har olika konsumtionsmönster och således olika påverkan på klimatförändringarna (Johnsson-Latham 2007:8). Rapporten konstaterar att kvinnor genererar mindre utsläpp av växthusgaser än män. Rapporten anser därför att kvinnor måste ges större inflytande över konsumtions och produktionsbeteenden för att på så sätt minska utsläppen av växthusgaser. Rapporten menar att vem som är utsläpparen måste ses ur ett könsperspektiv för att kunna nå principen om att ”förorenaren betalar”. Studien menar att Sverige har uppmärksammat jämställdhet som en viktig del av en

hållbar utveckling genom att verka för att stärka kvinnors rättigheter och levnadsförhållanden (Johnsson-Latham 2007:20). Studien menar även att könsspecifika skillnader inom klimatpåverkan under lång tid har förbisetts och att dessa behöver beaktas för att kunna minska klimatpåverkan och därmed nå en hållbar utveckling (Johnsson-Latham 2007:21). Studien problematiserar också att ekonomiska styrmedel och satsningar gynnar män mer än kvinnor (Johnsson-Latham 2007:27). Detta återspeglas även i att det finns en tendens till att miljöproblem som får konsekvenser för män blir mer uppmärksammade än de problem som berör kvinnor (Johnsson-Latham 2007:38). Studien visar även att det kan behöva ske en förändring av fokus på hur klimatfrågan ska lösas utifrån en hållbar ekonomisk tillväxt, baserad på mäns materiella konsumtion till kvinnors ökade tidskonsumtion. Studien talar alltså för att det finns ett behov av att föra en diskussion om hur ett alternativt välfärdsystem kan konstrueras som inte skapar klimathot eller förtryckande strukturer (Johnsson-Latham 2007:64).

FN:s klimatpanel 2007 (IPCC): Klimateffekter, anpassning och sårbarhet:

Naturvårdsverket har sammanställt och översatt ett sammandrag för beslutsfattare grundat på IPCC fjärde utvärderingsrapport. Rapporten varnar om att klimatförändringarna kommer att innebära många negativa konsekvenser för stora delar av jordens befolkning. Överlag kan det antas att de som redan har det svårt idag kommer att drabbas hårdast (Naturvårdsverket 2007:7). Rapporten menar att vatten- och livsmedelstillgången kommer att försämrats, risken för naturkatastrofer kommer att öka i form av översvämningar och stormar och att risken för olika typer av smittospridning också ökar (Naturvårdsverket 2007:24). Rapporten behandlar dock problematiken som könsneutral och dess analys är därav könsblind. Den svenska versionen av denna rapport har kommenterats av docenterna Rummukainen och Carlsson-Kanyama.

Gender issues in climate adaptation:

Rapporten är framtagen av *Climate Tools* vilket är en avdelning på FOI. Avdelningen syftar till att skapa verktyg som beslutsfattare har användning av för att klimatanpassa samhället (Hansson 2007:3) Rapporten menar att det bör fokuseras på fem huvudområden som berör kön och klimatanpassning. Dessa är: (1) Skillnader i makt: Män har mer makt än kvinnor i klimatcentrala sektorer såsom inom energiproduktionen, men även inom den internationella politiken. Detta är viktigt att beakta då könen tenderar att delvis ha skilda intressen (Hansson 2007:11). (2) Skillnader i inkomst och ekonomiska resurser: De ekonomiska skillnaderna mellan män och kvinnor finns både i utvecklingsländerna och i de industrialiserade, detta leder till olika förmåga att anpassa sig till det

nya klimatet (Hansson 2007:13). (3) Könsmönster i arbete: Skillnader på i arbete genererar olika sårbarhet och anpassningsbehov för män och kvinnor. Främst har detta diskuterat gällande utvecklingsländernas kontext. Samma problem kan dock även uppstå i de västerländska länderna (Hansson 2007:14). (4) Andra kulturella mönster och sociala roller: Skillnader i sociala positioner har medfört att många flera kvinnor dör av väderrelaterade naturkatastrofer. Detta då de inte är en del av det offentliga rummet och kan därav inte bli varnade lika omgående som män. En annan orsak är att kvinnor inte kan simma i samma utsträckning som män, vilket gäller även i Sverige (Hansson 2007:16). (5) Biologiska skillnader: Det finns tecken på att extrema värmeböljor medför högre dödlighet hos kvinnor än hos män. Det finns även risker i att smittor som kan komma att sprida sig snabbare i ett varmt klimat påverkar könen olika (Hansson 2007:17).

Kvinnor, män och energi: makt, produktion och användning:

Forskningsrapporten: *Kvinnor, män och energi: makt, produktion och användning* (2008) skriven Annika Carlsson-Kanyama och Riitta Rätty forskare på Totalförsvarets forskningsinstitut behandlar främst könets olika relation till att generera utsläpp och deras makt inom energisektorn. I rapporten påpekas vid flera tillfällen att dessa områden är relativt utforskade. Rapporten konstaterar att män förbrukar mer energi än kvinnor och att män har mer makt inom energisektorn än vad kvinnor har (Carlsson-Kanyama & Rätty 2008:10). Att kvinnor inte har tillgång till energisektorn kan innebära att intresset för ett jämställdhetsperspektiv blir mindre, detta tar rapporten fasta på och problematiserar kring (Carlsson-Kanyama & Rätty 2008:12). Rapporten visar också att kvinnor förbrukar mindre energi än män. Detta är intressant i förhållande till resultaten att kvinnor anser att klimatfrågorna är viktiga och kan tänka sig att genomföra flera förändringar än män för att minska sin klimatpåverkan (Carlsson-Kanyama & Rätty 2008:29). Frågan är dock om kvinnors mindre energiförbrukning beror på en större medvetenhet om klimathotet och därmed en aktiv handling för att minska energiförbrukningen eller som på deras sociala position (Carlsson-Kanyama & Rätty 2008:40).

Gender and climate change:

Rapporten är beställd och utförd åt det nordiska ministerrådet och var underlag till en konferens som genomfördes i februari 2009 (Oldrup & Hvidt Breengaard 2008:3). Rapporten syftar till att synliggöra tre områden; (1) Att kvinnor och män har olika inverkan på klimatförändringarna. Kvinnor genererar i genomsnitt mindre utsläpp av växthusgaser än män, då de har mindre tid och pengar att spendera och i transport- och konsumtionsmönster där kvinnor genererar mindre utsläpp

av växthusgaser. Det finns även skillnader i attityder då kvinnor tenderar att vara mer villiga att förändra sitt beteende för att minska sin klimatpåverkan (Oldrup & Hvidt Breengaard 2008:11). (2) Att kvinnor och män påverkas olika av klimatförändringarna. Klimatförändringarna fördjupare ojämställdheten, främst i utvecklingsländerna. Kvinnor är således mer sårbara för klimatförändringarnas konsekvenser men de har färre möjligheter att anpassa sig till det nya klimatet. Kvinnor är även mer sårbara och har högre dödlighet vid naturkatastrofer. (Oldrup & Hvidt Breengaard 2008:12). (3) Att det i klimatrelaterade politiska beslutsfattandet inte är genuskänsligt. Kvinnors närvaro vid internationella klimatförhandlingar är låga. Cirka 15 % - 20 % av alla miljöministrar är kvinnor och av alla delegater är genomsnittet 27 %. Kvinnor har heller inte tillgång till högre poster inom transport- och energisektorn och kvinnornas situation glöms ofta bort i klimatrelaterade frågor (Oldrup & Hvidt Breengaard 2008:13).

SOU-rapporter

SOU-rapporterna 2008:24 *Svensk miljöpolitik* och SOU 2007:60 *Klimat- och sårbarhetsutredningen* är två av förarbetena till de tidigare granskade propositionerna 2008/09:162 och 2008/09:163 *En sammanhållen klimat- och energipolitik*.

SOU-rapporten 2007:60 *Klimat och sårbarhetsutredningen* avgränsar sig endast till direkta konsekvenser för Sverige men konsekvenser som uppstår indirekt av att klimatförändringarna drabbar andra delar av världen och områdena såsom ändrade produktionsförhållanden och flyktingströmmar behandlas inte i rapporten (SOU 2007:60 s.74). Rapporten behandlar flera samhälliga riskzoner, så som kommunikationer, bebyggelse och byggnationer, tekniska försörjningssystem, areal näring och turism samt natur- och miljömål. Utöver detta bedöms risker för människors hälsa. Rapporten menar att Sverige kommer att påverkas mycket av klimatförändringarna och att flera nya hot uppstår. Dock menar rapporten att klimatförändringarna drabbar de fattigaste länderna hårdast, både då de har sämre möjligheter till anpassning samt pga. deras geografiska läge (SOU 2007:60 s.643). Slutligen menar utredningen att dess analyser och förslag på åtgärder inte har en negativ inverkan på jämställdheten mellan män och kvinnor (SOU 2007:60 s.662).

SOU 2008:24; *Svensk klimatpolitik* syftar till att genomföra en översyn av den svenska klimatpolitiken. Vidare fastslår rapporten att framtiden utmaning är tvådelad och innefattar både att minska utsläppen och att vidta anpassningsåtgärder för att kunna möta det nya klimatet. Rapporten menar också att anpassningen till klimatförändringarna måste integreras i strategierna för

fattigdomsbekämpning och social utveckling (SOU 2008:24 s.17-19) Rapporten behandlar en jämställdhetsaspekt gällande konsekvenser av förslaget. Könsperspektivet tillämpas på frågor gällande transporter. Detta gällande att kvinnor har en lägre inkomst och därför använder kollektivtrafiken i större uträkning än män. Höjda drivmedelskatter skulle således bekostas till större del av män medan kvinnor inte skulle ha råd att utnyttja den flexibilitet som en bil erbjuder. Förslaget om att införa ett avdrag baserat på avstånd mellan hem och arbetsplats skulle missgynna kvinnor då deras rörlighet på arbetsmarknaden är begränsad pga. Större ansvar i hemmet och större beroende av offentlig sektor som arbetsgivare (SOU 2008:24 s.408).

Tabell 3: Aktuella svenska expertyttringar som sammankopplar kön och klimat och dess förekomst i svensk klimatpolitik

Avsändare	Rapport	Sammankopplingens formulering	Del av prop. 2008/09:162, 2008/09:163?
Naturvårdsverket	Jämställdhet för hållbar utveckling	Problematisering av köns olika klimatpåverkan	Nej
		Jämställdhet har inte integrerats som en del av klimatpolicyn	Nej
Naturvårdsverket	Genusperspektiv på allmänhetens kunskaper och attityder till klimatförändringarna	Kvinnor anser att klimatförändringarna är viktigare än männen	Nej
		Kvinnor är villiga att engagera sig i klimatfrågan i större uträkning än männen	Nej
Utrikesdepartementet	En studie om jämställdhet som förutsättning för hållbar utveckling	Kvinnor och män har olika konsumtionsmönster och därmed klimatpåverkan	Nej
		Kvinnor måste få större inflytande över produktionen	Nej
		Principen om att förorenaren betalar borde gälla	Nej
FN	Klimat effekter, anpassning och sårbarhet	Könsrelaterad tålighet av värmeböljor, där äldre kvinnor är extra sårbara	Nej
Climattools	Gender issues in climate adaptation	Skillnader i makt	Ja
		Skillnader i inkomst och ekonomiska resurser	Nej
		Könsmönster i arbete	Nej
		Andra kulturella mönster och sociala positioner	Ja
		Biologiska skillnader	Nej
Totalförsvarets forskningsinstitution	Kvinnor, män och energi: makt, produktion och användning:	Kvinnor genererar inte lika mycket utsläpp som män	Nej
		Kvinnor har inte samma inflytande över energisektorn som män	Nej

Nordiska ministerrådet	Gender and climate change:	Kvinnor och män har olika påverkan på klimatet.	Nej
		Kvinnor i utvecklingsländer är skärskilt sårbara	Ja
		Kvinnor har ett lågt inflytande över den internationella klimatpolitiken	Nej
Miljödepartementet	SOU 2008:24; <i>Svensk klimatpolitik</i>	Skillnader i transportmönster	Nej

7.2 Politiska flödet

Det politiska flödet behandlar den politiska formen. Detta innebär att områden så som det politiska systemets uppbyggnad står i fokus. Det politiska flödet kan enligt Kingdon förändras då en förändring av politikens uppbyggnad förändras. Ett exempel på detta är ett regeringsskifte, om det finns politiska motsättningar. Detta analyseras närmare nedan.

Den politiska formen och institutionens värdegrund

I och med riksdagsvalet 2006 skedde ett regeringsskifte från en socialdemokratisk till en borglig regering. Regeringsskiftet innebar en möjlig förskjutning av värdegrunden gällande en könskänslig klimatpolitik. Denna eventuella förskjutning kan innebära att andra delar av klimatkursen inkluderades i den politiska institutionens värdegrund. Nedan kommer jag därför att utreda huruvida utformningen av den politiska formen i denna fråga påverkar policyprocessen. Jag kommer att undersöka detta genom att dels historiskt utreda den socialdemokratiska regeringens agerande i frågan. Nu är det socialdemokratiska partiet i opposition och därav kommer jag också att utreda dess agerande i frågan utifrån denna position. Jag kommer också att genomföra denna utredning gällande de övriga partierna i den nuvarande oppositionen. Dessa kartläggningarna kommer sedan att jämföras med resultatet från frågeställning 1 där de genomgånga propositionerna får utgöra den nuvarande regeringens ställningstagande.

Den socialdemokratiska regeringen stipulerade bl.a. i skrivelsen *Jämt och ständigt* att ett jämställdhetsperspektiv skulle integreras i miljöpolitiken. I propositionen *Makten att forma sitt eget liv och samhället* menade regeringen att ett genusperspektiv bör appliceras på män och kvinnors energiförbrukning och delegerade därav ett uppdrag att vidare utreda detta, vilket skapade institutionella regler. Att Lena Sommestads (f.d miljöminister) uttryckte en besvikelse över att Sverige inte lyckades genomdriva ett tydligare jämställdhetsperspektiv i den internationella

överenskommelsen som skapades i Johannesburg bekräftar även detta. Sammantaget kan det konstateras att den socialdemokratiska regeringens värdegrund präglades av att miljö- och klimatpolitiken behöver beakta jämställdhet. Regler skapades om att all politisk skulle jämställdhetsintegreras och uppdrag om hur det skulle genomföras delegerades ut. Föreställningen om att klimatpolitiken behövde ett jämställdhetsperspektiv återfinns således i den politiska institutionens värdegrund, regelverk och praxis. Tillståndet blev således formulerat som ett problem och blev en del av den socialdemokratiska regeringens politik. Det ska förtydligas att jämställdhetsintegreringen inte direkt berör anpassningen till klimatförändringarna. Dock behandlades jämställdhetsperspektivet indirekt till den hållbara utvecklingspolicyn.

Oppositionens ställningstagande i frågan kommer att granskas närmare med hjälp av partiernas motioner angående propositionerna *En sammanhållen klimat och energipolitik*. Nedan kommer fyra motioner att behandlas. Dessa motioner är formulerade av de tre oppositionspartierna, Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet, samma partier som svarade för den förra regeringens politik.

I motion 2008/09:Mj17 framlägger Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet sin syn på regeringens proposition *En sammanhållen svensk klimat och energipolitik*. Motionen behandlar främst hur en utsläppsreducering ska ske och tar endast upp anpassningsproblematiken ytterst kortfattat. Varken politiken gällande utsläppsreducering eller anpassningsproblematiken problematiseras utifrån ett könsperspektiv.

Socialdemokraternas Motion 2008/09:Mj16 problematiserar inte klimatfrågan utifrån ett könsperspektiv. Miljöpartiets Motion 2008/09:Mj19 problematiserar klimatfrågan utifrån ett könsperspektiv. Denna problematisering gäller främst transportfrågan och baseras både på att män står för större utsläpp av växthusgaser än kvinnor samt att de politiska prioriteringarna stödjer de transportmedel som används mer av män än de transporter medel som används mer av kvinnor. Miljöpartiet anser därav att regeringen stödjer mäns transporter som är miljöförstörande i större utsträckning än kvinnors, mer klimatsmarta, transportval. Miljöpartiet menar således att det bör satsas mer på kollektivtrafik och spårburna transporter. Vidare anser Miljöpartiet att klimatfrågan är en global rättvisefråga. Vänsterpartiets Motion 2008/09:Mj18 problematiserar också klimatfrågan utifrån ett könsperspektiv. Denna problematisering baseras på idén om miljöutrymme som Vänsterpartiet anser är orättvist och inte jämt fördelat mellan rika och fattiga länder. Vidare menar det att män använder sig av ett större miljöutrymme än kvinnor och att detta gäller både rika och fattiga. Vänsterpartiet använder sig av studien ”*Jämställdhet som förutsättning för en hållbar*

utveckling” (2004) som underlag för sin politik. Med denna studie som underlag problematiseras att män har större klimatpåverkan än kvinnor gällande transporter och att detta gäller både internationellt och i Sverige. Vänsterpartiet kritiserar vidare att de transporter som män använt sig mer av än kvinnor prioriteras i klimatanpassningsarbetet. Således anser Vänsterpartiet att flera satsningar borde riktas mot utvecklingen av exempelvis kollektivtrafiken för att skapa större klimaträttvisa och förbättra jämställdheten. Då partiogram kan vara avskalade dokument som ligger långt från dess verkliga applicering behöver analysen av partiogrammen kompletteras med mer empiri. För att kunna komma närmare partiernas konstruktion av det klimatpolitiska problemet kommer jag nedan att granska fyra motioner. Dessa motioner tillhör alla den nuvarande oppositionen, Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

Sammantaget tycks Socialdemokraterna inte anse att klimatpolitiken utgör ett problem för jämställdheten och behandlar därför inte kön som ett politiskt problem i denna kontext. Kön har således inte konstruerats som ett problem i det politiska flödet av Socialdemokratiska partiet trots att en sådan problematisering har förekommit i den Socialdemokratiska politiken tidigare. Både Miljöpartiet och Vänsterpartiet problematiserar klimatförändringarna utifrån ett könsperspektiv. Ett könsperspektiv appliceras alltså på klimatpolitiken och därav formuleras ett problem. Som sedan översatt i politiska uttryck i form av motionen. I denna konstruktion kan flera problematiseringar identifieras. För det första tycks problemet formuleras utifrån ett rättviseperspektiv då könsperspektivet övergår till att bli en fråga för jämställdhet. Vänsterpartiet använder konsekvent begreppet ”*Rättvist miljöutrymme*” där de menar att män tar ett större utrymme än kvinnor. Miljöpartiet använder samma typ av resonemang men använder sig inte av begreppet. Båda partierna problematiserar även att anpassningspolitiken till det förändrade klimatet måste granskas utifrån ett könsperspektiv och att denna inte får leda till ett mer ojämnt samhälle. Vänsterpartiet använder sig även av en tidigare studie som behandlar jämställdhet som en förutsättning för en hållbarutveckling. Vänsterpartiet blir därför policyentreprenör för denna studies idéer. Motionerna från både Vänsterpartiet och Miljöpartiet kan ses som ett försök att hitta ett policyfönster. Dock tycks fönstret vara stängt och deras försök att etablera nya konstruktioner av problem i klimatpolitiska institutionen misslyckades. Miljöpartiet och Vänsterpartiet kan även ses som policyentreprenörer som bär fram problematiseringar som utformats i policyflödet. Exempelvis Vänsterpartiet som direkt hänvisar till rapporten *Jämställdhet som en förutsättning för en hållbar utveckling*. Miljöpartiet lyfter också frågan om att transportfrågan borde inkludera ett könsperspektiv. Detta är en fråga som tidigare har behandlas som ett jämställdhetsproblem men som dock har kommit att falla ur policyprocessen.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att det finns politiska skillnader inom de olika politiska partierna. Således skulle en förändring i utformandet av den politiska formen påverka policyprocessen och hur problem konstrueras. Vänsterpartiet stipulerar i sitt partiprogram att det behövs ett könsperspektiv i klimatpolitiken. Denna problematisering baseras i stort på argumentet om ett *rättvist miljöutrymme*. Genom sin motion 2008/09:Mj18 agerar Vänsterpartiet för att politisera frågan, Miljöpartiet berör inte frågan i sitt partiprogram men lyfter denna fråga i sin motion 2008/09:Mj19. Dock tycks inte Socialdemokraterna för närvarande vara aktiva alls i frågan, vilket kan innebära att ett regeringsskifte skulle ändra inriktning på den politiska utformningen.

I intervjuerna ansåg båda respondenterna att införandet av ett könsperspektiv i klimatpolitiken tycks drivas av enskilda personer. Ingen av dessa vittnar om något strukturellt samarbete med exempelvis Integrations- och jämställdhetsdepartementet i dessa frågor. Respondenterna hänvisade också till att mycket av de initiativ som har syftat till att formulera kön som en del av klimatpolitiken har kommit från Lena Sommestad. Efter hennes avgång tycks således könsperspektiv inte appliceras i samma utsträckning inom klimatpolicyn och inte heller i den socialdemokratiska politiken.

7.3 Problemflödet

Kingdons tredje flöde är ”problemflödet” och i detta är det beslutsfattaren som står i centrum. Nedan kommer således miljöminister Anders Carlgren och integrations- jämställdhetsminister Nyamko Sabuni att granskas för att analysera huruvida de konstruerar kön som ett klimatpolitiskt problem.

Jag har genomfört en undersökning av alla, från denna mandatperiod, pressmeddelanden, tal, artiklar och uttalanden av miljödepartementet och miljöminister Andreas Carlgren samt integrations- och jämställdhetsdepartementet och Nyamko Sabuni¹⁹. Detta i syfte att finna uttryck för klimatpolitiken och dess relation till ett könsperspektiv. Båda departementen och ministrarna granskades då det är möjligt att dessa skulle kunna ha behandlat frågan. Undersökningen visade på att kopplingen mellan klimat- och jämställdhetspolitiken inte gick att finna.

Nyamko Sabuni har tillsammans med de andra nordiska jämställdhetsministrarna publicerat en debattartikel i en av Danmarks större dagstidningar, *Dagsbladet information* (Dagens information 2009-05-05). I artikeln menar ministrarna att jämställdhet är en viktig del av klimatlösningen. Ministrarna anser att Norden ska bli en företrädare i att integrera ett jämställdhetsperspektiv i klimatpolitiken. Artikeln behandlar både att kvinnor och män har olika energikonsumtionsmönster

---

¹⁹ Genomgången skedde den 2009-04-02 på regeringens hemsida.

samt att de påverkas olika av klimatförändringarna och att detta behöver beaktas i klimatanpassningen. Artikeln menar också att det finns en könsmässig skevhet i beslutsprocessen då män dominerar området internationellt. I artikeln visar Nyamko Sabuni att hon som beslutsfattare har skapat ett problem. Klimatförändringarna har därmed gått från ett könsöst tillstånd till ett könsmässigt problem. Nästa fråga är dock om också problemet blir politik. Lite tyder på detta, då det inte tycks stå högst på Sabuni's agenda. En av respondenterna i intervjun känner inte till denna artikel medan den andra hade viss kännedom om ministerrådets sammanträde men inte har upplevt någon politisk styrning i frågan. Artikeln återfinns heller inte på integrations- och jämställdhetsdepartementets hemsida och den finns inte som ett pressmeddelande. Detta tyder på att frågan har identifierats som ett problem men inte blivit politik.

Kingdon menar att det är möjligt att en beslutsfattare identifierar ett problem men att detta inte behöver betyda att problemet blir politik. Så kan anses vara fallet, gällande Nyamko Sabuni, då hon anser att ett tillstånd inte överensstämmer med hennes värdegrund och således konstruerar tillståndet som ett problem. Dock tycks Sabuni inte agera för att formulera detta problemet som en del av klimatpolitiken. Anders Carlgren har varken agerat eller uttalat sig i frågan. Carlgren tycks inte ha formulerat tillståndet som ett problem och därav inte heller som en del av klimatpolitiken.

Detta antagande kan även respondenterna i mina intervjuer stärka då de inte anser att det finns en politisk styrning i frågan, varken internt i miljödepartementet eller från Integrations- jämställdhetsdepartementet.

7.4 Policyentreprenörer

Jag har konstaterat att problemet finns i alla tre flöden men att dessa behöver finna policyfönster för att bli en del av policyprocessen. Kingdon menar också att så kallade policyentreprenörer kan agera för att ett problem ska finna dessa policyfönster. Entreprenörerna kan vara olika typer av aktörer, allt från nätverk till enskilda beslutsfattare.

På den svenska arenan verkar det finnas få policyentreprenörer som vill uppmärksamma klimatrelaterade problem utifrån ett könsperspektiv. Integrations- och jämställdhetsdepartementet skulle kunna vara en tänkbar policyentreprenör. Men båda respondenterna menar att kontakten med Integrations- och Jämställdhetsdepartementet har varit minimal. En av respondenterna menar att den enda kontakten som finns etablerad är den gällande att styrelser som utses av miljödepartementet ska ha en jämn könsfördelning. Båda respondenterna nämner istället att det är med andra departement och myndigheter som jämställdhet diskuteras. Respondenterna i intervjuerna vittnar

också om att de inte har blivit uppvaktade av någon svensk organisation som verkar för att föra in ett könsperspektiv i klimatpolitiken. FOI:s avdelning *Climatools*²⁰, som ett svensk samlande nätverk gällande forskning om kön och klimat kan ses som en policyentreprenör men tycks inte denna ha hittat ett policyfönster då de inte har uppmärksammats i någon större utsträckning av varken politiken eller media. (www.foi.se, 2009-05-16). Tidigare tycks den f.d. miljöministern Lena Sommestad (2002-2004) ha drivit att ett könsperspektiv skulle bli en del av den svenska klimatpolitiken. Båda respondenterna vittnar om detta i sina intervjuerna om men också Sommeustads besvikelse om att inte ett jämställdhetsperspektiv fick större genomslag under konferensen i Johannesburg 2002. Lena Sommerstad var också ordförande för nätverket för kvinnor som är miljöministrar (Whilborg & Skill 2004:35). En av respondenterna vittnar också om att Lena Sommestad var aktiv i framtagandet av (Skr. 2002/03:140) *Jämt och ständigt* för att även miljöpolitiken skulle integreras med ett jämställdhetsperspektiv. Dock är Lena Sommestad inte länge miljöminister och ingen av respondenterna anser att nuvarande politiska ledning har samma engagemang i dessa frågor.

Internationellt finns det två entreprenörer som tycks vara drivande i frågan. Båda dessa är nätverk som har skapats för att föra in ett könsperspektiv i klimatpolitiken. En av dessa policyentreprenörer är en NGO, *Global Gender and Climate Alliance*²¹ (GGCA) som arbetar för att föra in ett könsperspektiv i klimatpolitiken. De är även ett nätverk för kunskapsspridning och utveckling av könsperspektivet gällande klimatförändringarna. (www.wedo.org, 2009-05-05). Nätverket har erbjudit sig att arrangera ett samtal med de svenska klimatförhandlarna som syftar till att diskutera hur ett könsperspektiv kan få större genomslag i de internationella förhandlingar och i arbetet gällande UNFCCC. Båda respondenterna berättar att miljödepartementet har tackat ja till inbjudan att förra ett samtal med GGCA och detta kommer att äga rum i sommar. De har även medverkat på en konferensen *Green Future* som arrangerades i Stockholm den 2009-05-07 (<http://www.sus.su.se>, 2009-05-05). GGCA är en policyentreprenör som agerar för att konstruera kön som ett klimatpolitiskt problem. GGCA har två möjliga fönster för att få genomslag i den svenska klimatpolicyn. För det första har de sitt ursprung i redan väletablerade institutioner såsom FN, vilket ger en god legitimitet och ingångar till policyprocessen. För det andra, vilket framgår i konversationen inför det bokade samtalet, tycker GGCA extra på att Sverige har varit i framkant

---

²⁰ Avdelningen syftar inte endast till att behandla kön och klimat utan klimatanpassningar i stort.

²¹ GGCA är ett nätverk som startades på initiativ av United Nations Development programme (UNDP), Womens Environment and Development Organization (WEDO), United Nationen Environment Program (UNEP) och The international Union för Conservation of Nature (IUCN).

gällande att uppmärksamma extra sårbara grupper. GGCA:s metod är i detta sammanhang således att påverka det svenska praktiska utförandet av klimatpolitiken.

Ett annat nätverk som också har fungerat som en policyentreprenör är Gender Climate Change (Gender CC). Nätverket skapades 2004 efter UNFCCC COP9 mötet i Milano. Nätverket fungerar som en plattform för kvinnor och genusaktiva som verkar för att klimatpolitiken ska beakta den könsrelaterade problematiken gälland klimatförändringarna. Förutom att samla information i frågan bedriver nätverket ”side events” vid COP mötena (www.gendercc.org).

7.5 Policyfönster

Det finns flera möjliga policyfönster som mer eller mindre används för att formulera kön som en del av klimatpolitiken.

De formativa momentet har satt ramar för den klimatpolitiska processen och dessa har skapat institutionaliserade policyfönster. Riokonventionen har skapat kontaktytor mellan klimat - miljö - kön. Dessa kontaktytor berörs ofta gemensamt genom begreppet *hållbar utveckling*. Detta begrepp som regelverksmässigt institutionaliserades i och med Riokonventionerna har således skapat en mötesplats för köns- och klimatpolicyn. Försiktighetsprincipen som också var en del av Riokonvention har varit vägledande för den svenska klimatinriktade biståndet och således bidragit till hur klimatförändringarna har konstruerats som ett problem

Enligt rapporten *Jämställdhet som en förutsättning för en hållbarutveckling* borde principen om att *Förorenaren betalar* även tillämpas gällande könen. Rapporten för resonemanget att det är männen som står för de största utsläppen och att det därför borde vara männen som ska bära kostanden för att mildra konsekvenserna av klimatförändringarna. Denna princip kan jag, efter den ovanstående granskningen av den svenska klimatpolitiken, konstatera inte är vägledande. Trots att principen inte tycks vara vägledande så är utfallet av klimatförändringslindringarna så att män betalar mer av koldioxidskatterna än kvinnorna. Exempelvis om män kör mer bil så betalar de även större delen av koldioxidskatterna som lagts på bensinen, medan kvinnorna som åker kollektivt inte betalar någon koldioxidskatt. Detta innebär att klimatpolitiken är könsblind men politikens utfall går i linje med principen om att förorenare betalar.

Det andra formativa momentet är skrivelsen *Jämt och ständigt* och inverkan från denna tycks inte vara lika tydlig som inverkan från det andra formativa momentet, trots att regeringens mål om att jämställdhet ska genomsyra samhället är vägledande värdemässigt i policyprocessen. Dessa värden

har även omsatts i utformandet av olika regelverk. Enligt beslutet *Plan för genomförandet av jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet* (N2004/3108/JÄM) ska varje departement framta ett handlingsprogram för att jämställdhetsintegrera politiken varje år. Miljödepartementets handlingsplan för jämställdhetsintegrering (2008-2009) syftar till att framställa en plan för hur det miljöpolitiska området ska nå regeringens jämställdhetsmålsättning. I handlingsplanen framgår att jämställdhetsanalysen som gjordes 2005 identifierade tre miljöpolitiska områden där ett jämställdhetsperspektiv var nödvändigt. Dessa är *kemikalier*, *Agenda 21* samt *naturvård och nyttjandet av biologiska resurser* (Miljödepartementet 2008:5). Handlingsprogrammet innehåller fem prestationsmål, som exempelvis berör att underlag och statistik ska presentera ett könsperspektiv där det är relevant, att myndighetens styrning ska gynna jämställdhetspolitiken och att Sverige ska vara drivande i frågan i EU-ministerrådet (Miljödepartementet 2008:8-12). Handlingsprogrammet innehåller alltså inga direkta rekommendationer gällande klimatfrågan. Dock är de stipulerade prestationsmålen övergripande för hela det miljöpolitiska området och bör därmed även inkludera klimatpolitiken. Handlingsprogrammet behandlar inte klimatfrågan i sak och kan därför inte ses som en del av det empiriska materialet. Programmet visar således inte på att jämställdhetsintegreringen tillämpas i klimatpolitiken. Men utgör dock handlingsprogrammet ett regelverk som syftar till att påverka institutionens praxis. Ett sådant regelverk skapar ett ständigt öppet policyfönster för att kön ska kunna formuleras som en del av klimatpolitiken. På så vis kan detta handlingsprogram ses som ett institutionaliserat policyfönster. Slutligen bör även Sveriges internationella anseende i jämställdhetsfrågor, detta tillsammans med påtryckningar från de övriga nordiska länderna bilda ett möjligt policyfönster. Båda respondenterna i intervjuerna tror att Sverige skulle kunna agera för att föra in ett könsperspektiv i den internationella klimatpolitiken på ett legitimt sätt.

7.6 Slutsats frågeställning 2

Slutsatsen i frågeställning 2 är att klimatpolicyprocessen är levande men att stora delar av den kunskap som finns om hur klimatförändringarna påverkar och påverkas av kvinnor respektive män inte blir en del av klimatpolitiken. Jag kan utifrån genomgången av policyprocessens flöden ovan, konstatera att kön konstrueras som ett problem i flertalet sammanhang gällande klimatpolitiken. I policyflödet har kön, genom olika myndighets- och vetenskapliga rapporter, konstruerats som en del av klimatproblemet. Problemet är således konstruerat i *Policycommunity*. I det politiska flödet återfinns vi att en del av de politiska partierna erkänner detta som ett problem men andra inte och att det finns tecken på att frågan håller på att politiseras av Vänsterpartiet och Miljöpartiet. I problemflödet har integrations- och jämställdhetsministern Nyamko Sabuni yttrat sig i frågan och

därmed erkänt det rådande tillståndet som ett problem. Jag kan därför konstatera att kön har formulerats som en del av klimatproblemet i alla tre flöden. Policyprocessens flöden kan därav anses relateras till könpolicyn. Vidare finns det aktörer i alla tre flöden vars värdegrund inte överensstämmer med det rådande tillståndet och bristen på ett könsperspektiv formuleras som ett problem i klimatpolitiken. Flödena sammanfaller också inom flera områden, både Miljöpartiet och Vänsterpartiet har formulerat sina motioner med hjälp av rådande problemformuleringar som existerar i policycommunity. Detta gäller även Nyamko Sabuni vars artikel om att införa ett könsperspektiv i klimatpolitiken baseras på en rapport som framtog inom policycommunity. Det verkar också som att det finns en del policyentreprenörer, åtminstone på det internationella planet. På nationell nivå saknas det dock aktörer som driver dessa idéer. Den tidigare miljöministern Lena Sommestad var en drivande aktör men hennes efterträdare Anders Carlgren tycks vara mer passiv i frågan. Nyamko Sabuni och Integrations- jämställdhetsdepartementet skulle kunna vara aktiva i att införa ett könsperspektiv i klimatpolitiken men är också passiva i frågan.

7.6.1 Vad händer med jämställdhetsintegreringen?

Jämställdhet ska genomsyra hela samhället, så formuleras de svenska jämställdhetspolitiska målen (Skr.1999/2004:24). För att nå detta ämnar regeringen att jämställdhetsintegrera all politik. Om vi analyserar definitionen av begreppet jämställdhetsintegrering utifrån uppsatsens policyteoretiska ramverk så är intentionen med arbetstätt att det alltid ska finnas ett jämställdhetspolicyfönster öppet i all politik. Dock vet vi att så inte alltid är fallet, intentionens målsättning nås inte alltid då den praktiska utformningen av politiken inte alltid har ett fönster öppet för en problematisering av kön. Policyfönstren tycks heller inte ha varit öppna för de rapporter som redogjorts för ovan. Detta innebär att intentionen med en jämställdhetsintegrering inte når sina mål. Jämställdhetsintegreringen har således inte lyckats nå sina mål inom klimatpolitiken. All klimatpolitik integreras inte med ett könsperspektiv och detta perspektiv placeras utanför policyprocessen.

Orsaken kan också vara bristen på nationella policyentreprenörer, utan entreprenörer som parar ihop problemen med lösningar är policyfönstrena oväsentlig. Dock anser jag att detta inte räcker som förklaring till det frånvarande jämställdhetsperspektivet, jag ska därav resonera kring detta närmare nedan.

7.6.2 Klimatpolicyn, en fragmenterad process

Då jag har analyserat hur kön och klimat relateras till varandra utifrån ett strukturellt och ett aktörsperspektiv kan jag konstatera att klimatpolitiken vilar på flera olika policyprocesser. Detta

innebär att klimatpolicyn är högst fragmenterad och driven av aktörer från olika policyområden. Denna fragmentering gör det svårt att betrakta klimatpolitiken som en solid institution, därmed politiken skapas snarare i relation mellan olika policyområden. Klimatpolitiken formas således av andra politiska områden som till exempel energi-, transport-, jordbruk-, bistånd, och säkerhetspolitiken.

Klimatpolicyn och jämställdhetspolicyn har inte haft större kontaktytor. Denna policyprocess tycks ha marginaliserats av andra processer. Klimatpolicyn har istället byggts upp av de traditionella politiska områdena. Dessa områden har blivit bärare av idéer om kön i klimatpolitiken. Könrelaterade problemen har således varit tvungna att formas inom ett annat policyområde innan det har fått tillgång till utvecklandet av klimatpolicyn. Att jämställdhetspolicyn inte direkt har relaterats till klimatpolicyn kan ses som en följd av att kön har arbetats för att integreras snarare än att institutionaliseras som ett eget policyområde. Exempel på detta har varit klimatpolicyns relation till biståndspolicyn där idéer om kön i utvecklingsländer har först över in i klimatpolitiken. Samma relation kan också ses inom transportpolitiken och i energipolitiken.

8. Frågeställning 3: Hur kan olika teoretiska ansatser förklara könets eventuella konstruktion som en del av klimatpolitiken?

Nedan kommer jag att söka förklaringar till resultaten i frågeställning 1 och 2, detta kommer jag att göra med hjälp av det genusteoretiska ramverket. Under analysens gång kommer jag resonera kring en rad frågeställningar som har väckts i och med resultaten i frågeställning 1 och 2. Analysen kommer att ske i en mer diskuterande form där empiri och teori blandas, detta för att snabbare kunna knyta empirin till teorin.

8.1 Hur konstrueras kön i klimatpolitiken?

För att teoretiskt kunna förklara hur konstruktionen av kön skapas i klimatpolitiken behöver jag först analysera hur denna konstruktion gestaltar sig. Därför kommer jag nedan att redogöra för hur kön konstrueras i klimatpolitiken. Därefter kommer jag att analysera dessa konstruktioner utefter det genusteoretiska ramverket. För att operationalisera detta kommer jag att ställa mig två frågor.

- Ses kvinnor och män som enhetliga grupper?
- Erkänns genus- och/eller könets relationer?

I likhet med tidigare urval kommer jag att utgå från den senaste klimat- och energipropositionerna 2008/09:162 och 2008/09:163 *En sammanhållen klimat och energipolitik*. Jag kommer således att analysera begreppen ”kvinnor” och ”män”, ”jämställdhet”, ”kön” och ”genus”. I proposition 2008/09:162 om klimat, nämns ordet ”kvinnor” fyra gånger och ”män” tre gånger. ”Kön” nämns en gång, ”jämställdhet” fyra gånger och ”genus” nämns en gång. I proposition 2008/09:163 om energi, nämns ”kvinnor”, ”män” och ”jämställdhet” en gång

Ordet ”kvinnor” används fyra gånger i klimatpropositionen, i tre av dessa fall nämns även ”män” direkt efter. Citaten nedan kommer från kapitlen *Klimat och utveckling* och *Sverige och de internationella klimatförhandlingarna*, dessa lyder:

”Åtgärder bör vara anpassade till lokala förutsättningar och behov och genomförs ofta bäst på lokal nivå och av de kvinnor, män och barn som lever och har sin försörjning där.” (Prop. 2008/09:162, s.207)

”Regeringen avser lyfta sambandet mellan klimatförändringarna och fattiga människors vattenförsörjning och sanitet. Det är viktigt att både kvinnors respektive mäns situation beaktas.” (Prop. 2008/09:162, s.223)

“De flesta väderrelaterade katastrofer drabbar därför fattiga män, kvinnor och barn oproportionerligt stort.” (Prop. 2008/09:162, s. 226)

Dessa meningar finns alla i en kontext av fattigdom, meningen syftar alltså på fattiga kvinnor och män. Att kvinnor och män påverkas olika konstrueras som ett problem där fattigdomen är som störst. Politiken ser kön men inte genusrelationerna dvs. män och kvinnor uppmärksammas men inte relationerna dem emellan. Således behandlas kvinnor och män som isolerade, fristående och enhetliga grupper. I det fallet där kvinnor omnämns enskilt konstrueras könet på ett annorlunda sätt, meningen lyder:

”Även de övriga tematiska prioriteringarna – demokrati och mänskliga rättigheter samt främjande av jämställdhet och kvinnors roll i utveckling – har viktiga kopplingar till och bäring på arbetet med miljö och klimat.” (Prop. 2008/09:162, s. 220)

Här konstrueras ett demokratiskt- och rättighetsmässigt problem vilket erkänner att kvinnor inte har samma sociala position som män. En utveckling av kvinnornas demokratiska- och mänskliga rättigheter anses vara en möjlighet för att skapa ett framgångsrikt klimatpolitiskt arbete. Jämställdhetsbegreppet ser inte bara kvinnor och män utan även relationen mellan dem, trots att det endast är kvinnor som synliggörs i detta sammanhang.

Jämställdhet nämns fyra gånger i propositionen. I en av gångerna knyts begreppet till ”kvinnors situation och brist på demokratiska och mänskliga rättigheter”. Begreppet används sedan för att benämna en parallell process som den klimatpolitiska processen behöver ta hänsyn till, ibland dessa nämns även ”genusperspektivet” som en process klimatpolitiken behöver förhålla sig till (Prop. 2008/09:162, s. 214). Begreppet används också för att belysa att det råder en brist på jämställdhet i utvecklingsländerna och att detta är en orsak till att dessa länder är mer sårbara för klimatförändringarna. Detta kan konstateras i följande citat som kommer ur ett avsnitt om *Klimat och utveckling* och lyder:

”Många utvecklingsländer är särskilt utsatta och sårbara för klimateffekter på grund av fattigdom, konflikter, brister när det gäller jämställdhet och social jämlikhet, miljöförstöring, epidemier och brist på mat.” (Prop. 2008/09:162, s. 220)

Jämställdhet omnämns även tillsammans med begreppet ”kön”. Skrivningen fokuserar på sårbarhetsanalyser och konstruerar kön som en analyskategori variabel för dessa analyser. Denna skrivning innehåller även en förståelse för de socialt konstruerade maktförhållandena och för att könen kommer att påverkas olika av klimatförändringarna därmed synliggörs relationerna mellan

könen. Citatet kommer från ett stycke gällande tillgång till energi i utvecklingsländerna och lyder som följande:

”Regeringen avser inom dessa områden verka för att de sociala, köns- och jämställdhetsrelaterade och miljömässiga konsekvenserna analyseras och används som utgångspunkt för åtgärder och insatser.”(Prop. 2008/09:162, s. 226)

I proposition 2008/09:163 om energi nämns ”Kvinnor”, ”Män” och ”Jämställdhet” en gång och alla nämns i samma mening. Meningen är hämtad från konsekvensbeskrivningen:

”De presenterade åtgärderna bedöms inte ha några konsekvenser för brottsligheten, det brottsförebyggande arbetet, för offentlig service i olika delar av landet, för den kommunala självstyrelsen, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheten att nå de integrationspolitiska målen.” (Prop. 2008/09:163, s.153)

Regeringen menar att deras förslag på åtgärder är könsneutrala. Genom att fastslå att de föreslaga åtgärderna inte kommer att få några negativa effekter på jämställdheten synliggörs kön och ambitionen om att jämställdhetsintegrera politiken är således uppfylld. Regeringen anser således att deras politik inte är könsblind.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att kvinnor och män används som analytiska kategorier i klimatpolitiken. Klimatpolitiken använder sig i viss mån av jämställdhetsbegreppet för att synliggöra grupperna kvinnors och mäns relation till varandra. Dock ses dessa som enhetliga grupper, ursprunget till skillnaderna problematiseras inte utan snarare vilka åtgärder som ska vidtas för att kompensera dessa.

8.2 Politiskt deltagande och politikens form

Det finns flera aktörer i klimatpolicyprocessen som synliggör kvinnors låga deltagande. Aktörerna kräver också att det politiskt deltagande mellan kvinnor och män ska vara jämnt (Oldrup & Hvidt Breengaard 2009, Carlsson-Kanyama & Rätty 2008). Jag ska nedan analysera detta krav på politisk närvaro och dess förhållningsätt till det genusteoretiska ramverket.

Kvinnors deltagande i klimatpolitiken är varierande. På den centrala politiska nivån finns det inga större skillnader i deltagande mellan kvinnor och män. Könsfördelningen i miljö- jordbruksutskottet är jämn²² och överensstämmer i stort med den totala könsfördelningen i riksdagen²³. Den nuvarande

---

²² Jag utgår ifrån att en könsfördelning är jämn då den befinner sig inom ett 60% - 40% intervall.

miljöministern är en man och den historiska könsfördelningen har varit jämn då 4 kvinnor och 5 män har varit miljöministrar (www.regeringen.se, 2009-05-16²⁴). Dessa resultat tyder på att miljöpolitikens form är könsneutral och det kan därför inte antas finnas skillnader i det politiska deltagande. Resultatet överensstämmer med Oscarsons och Wängens generella antagande om att den svenska politikens form är könsneutral och att det därav inte finns några könsskillnader i deltagande. Dock finns det skillnader på individ- och internationell nivå gällande deltagande. På den internationella nivån är endast 27 % kvinnor i förhandlingsdelegationerna och 15-20% av alla världens miljöministrar är kvinnor²⁵ (Oldrup & Hvidt Brengaard 2009:12). Kvinnors låga deltagande i klimatpolitiken är således påtagligt på internationell nivå. På individnivå anser sig kvinnor i större utsträckning än männen, att vara villiga att engagera sig för att minska klimatpåverkan (ARS 2007:39). Således har kvinnor ett högt deltagande på individnivå men ett lågt deltagande på internationell nivå²⁶ och för männen råder det motsatta förhållandet.

Kravet på ökat deltagande för kvinnor motiveras med att alla kompetens och skilda behov och intressen måste tas i beaktning och att detta görs genom ett jämt deltagande mellan män och kvinnor, således antas att deltagandet påverkar politikens innehåll (Oldrup & Hvidt Brengaard 2008:7). Argumentet konstruerar kvinnor som en enhetlig grupp med gemensamma intressen. Dessa typer av argument kan förutom härledningen till den klassiska strukturella feministiska antaganden (se Eduards 2001 och Wängensrud 1999) även härledas till ekofeminismens antagande om "ethnic of care". Närvarokravet skulle i så fall grunda sig på antagandet om att kvinnor står närmare naturen och därmed skulle en politik med flera närvarande kvinnor, ta mer hänsyn till naturen. Denna dimension av problematiken synliggörs inte i klimatpolitiken då närvarokravet osynliggörs i klimatpolicyn.

Utformandet av kravet på närvaro motsäger Philip (2000) och Youngs (2000) antagande om att kvinnors närvaro inte får utgöras av kvinnomandat. Kvinnornas närvaro förväntas tillföra nya perspektiv, kunskaper och intressen till politiken. Argumenten för kvinnors ökande deltagande konstrueras på ett sådant sätt att kvinnor antas som grupp inneha gemensamma intressen och erfarenheter.

---

²³ Utskottets könsfördelning är 48.8% kvinnor och 51.2 procent män, (www.regeringen.se/webbnav/index.aspx?nid=5704) detta kan jämföras med riksdagens totala könsfördelning som är 47.3% kvinnor och 52.7% män (www.riksdagen.se/templates/R_PageFull___11293.aspx).

²⁴ www.regeringen.se/sb/d/2945/a/28739

²⁵ Detta är beräknat på mellan åren 2004-2009

²⁶ Självklart är detta svårt att dra generella slutsatser då empirin inte behandlar samma nivå. Dock kan denna visa på tendenser.

Aktörerna som ställer dessa krav formulerar på så vis kvinnors låga deltagande som ett problem, vilket grundar sig på antagandet om att kvinnor har andra intressen och behov än vad männen har. Antagandet sätter således ”vem” i fokus snarare än ”vad”. Dessa typer av problematiseringar är dock inte ovanliga då den idéburna demokratin ofta utmanas av en närvarodemokrati. Detta stödjer Philips teori om att grupper som upplever att de är frånvarande i politiken ofta kräver rätten till närvaro och när detta krav formuleras övergår fokuset från idéer till gruppmissig anknytning (Philips 2000:15). Edwards menar dock att kvinnors deltagande får konsekvenser för politikens innehåll (Edwards 2002:24). Att ett krav på att öka kvinnors deltagande förekommer kan inte anses vara uppseendeväckande. Liknande krav har länge ställts inom andra policyprocesser (Flodin och Nilsson 2000). Edwards belyser dock ett problem som uppstår i och med att åsiktsskillnader används som argument för att öka kvinnors deltagande i politiken nämligen att kvinnor förväntas företräda kvinnors intressen men samtidigt inte gå utanför den rådande manliga normen. Detta synliggör paradoxen att kvinnor både måste skapa skillnader och likheter med män. Således begränsas kvinnors möjlighet till politiskt handlingsutrymme och möjligheten att påverka politiken.

Eftersom könsmissigt representationen i riksdagens miljö- och jordbruksutskott är jämn men då klimatpolitiken inte synliggör män och kvinnors olika intressen och behov är det oklart om den jämna representationen har resulterat i att både män och kvinnors intressen och behov har tillgodosetts.

8.3 Genussystemens logik i klimatpolitiken

Resultatet i uppsatsens första frågeställning visade på att det i propositionen 2008/09:162 *En sammanhållen klimat och energipolitik* endast behandlar ett könsperspektiv gällande klimatförändringarna på det internationella planet. I den internationella klimatpolitiken finns kön närvarande inom flera olika områden medan kön lyser med sin frånvaro i den nationella klimatpolitiken.

I den svenska klimatpolitiken skiljs de internationella insatserna från de nationella. Detta är givetvis en naturlig indelning då det politiska förhållningssättet måste variera mellan des två planen. Dock innebär det att policyprocessen skiljer sig åt mellan den nationella och den internationella klimatpolitiken. De internationella sårbarhetsanalyserna och anpassningsbehoven är i den svenska policyprocessen intimt förknippat med det svenska biståndsarbetet. Denna utformning av policyprocessens stödjer sig på skrivelsen 2007/08:89, *Svensk politik för global utveckling*.

Förståelsen för att det finns en koppling mellan klimatförändringar och könsspecifika problem får genom biståndspolicyn ett fönster in i klimatpolitiken.

De nationella sårbarhetsanalyserna och anpassningsbehoven har inte samma ursprung som de internationella. Dessa analyser har främst utformats av Naturvårdsverket och FOI. Detta till skillnad från den internationella klimatanpassningspolitiken som till stor del formats inom biståndspolitiken.

I SOU 2007:60 *Sverige inför klimatförändringarna* kan vi finna följande mening:

“Vi bedömer inte att våra förslag har negativa konsekvenser för miljön, sysselsättning och offentlig service, jämställdheten mellan män och kvinnor, de integrationspolitiska målen, personlig integritet, brottsligheten eller den kommunala självstyrelsen” (SOU 2007:60 s, 662)

Således konstrueras inte klimatförändringarna som ett problem som drabbar könen olika. Detta antagande kan anses följa med i propositionen 2008/09:162 *En sammanhållen klimat och energipolitik*. Vi kan därav konstatera att jämställdhetspolicyprocessen är fragmenterad inom sig och har olika ursprung. Vilket kan ses som en anledning till varför kön blir konstruerat som ett problem på internationell nivå men inte på nationell. Det kan tolkas som att samma typ av genuskontrakt existera på den kulturella överlagringsnivån medan det i övergången till den sociala integrationsnivån har skrivits nya kontrakt som innebär att kön har fått olika betydelser i olika samhälliga institutioner, vilket också har gett avtryck i policyprocesserna.

Genuslogiken A-B $\leftrightarrow$ C-D

För att analytiskt kunna hantera att klimatpolitiken är könsblind på nationell nivå men ser kön internationellt behöver jag skapa ett verktyg. Nedan ska jag utifrån Hirdmans genussystemteori försöka att skapa en förståelse för hur klimatpolitiken konstruerar kön. Det ska poängteras att jag inte ämnar skapa en egen teoretisk ansats utan snarare en beskrivande ansats utifrån Hirdmans teori för att förstå uppsatsens resultat.

Klimatpolitiken synliggör konstruktionen av flera olika kvinnligheter och manligheter. Att kvinnor och män kommer att drabbas olika av klimatförändringarna dock synliggörs endast i en kontext av fattigdom. För att förstå detta fenomen ska jag utgå från Hirdmans antagande om att kvinnan definierats i tre olika skepnader i förhållande till mannen, som icke existerande (A-icke A), som en ofullgånge (A-a) och som motsatsen (A-B) (Hirdman 2001:27-44). I klimatpolitiken tycks det dock uppstå ytterligare en dimension som utgörs av begreppet fattigdom, genom att klimatpolitiken

konstruerar en tredjevärlden-man, låt oss kalla denna (C), och en tredjevärlden-kvinna, låt oss kalla denna (D), kan vi applicera Hirdmans genussystemteori. Således konstrueras genus i ett system med följande logik, $A-B \leftarrow \rightarrow C-D$ ²⁷.

Denna logik skapar flera diktomier: mellan (A-B), mellan (C-D) och (A-B - C-D). Relationen mellan (A-B) har redan behandlas av Hirdman och relationen mellan (C-D) utgår från samma logik som (A-B).

I likhet med teorin om *den andre* ställs väst-kvinnan (B) i motsatsförhållande till tredjevärlden-kvinna (D) och väst-mannen (A) i förhållande till tredjevärlden-mannen (C). Väst-kvinnan konstrueras också hierarkiskt över tredjevärlden mannen, vilket motsäger Hirdmans genussystemteori. Dessa motsatspar präglas också av ett isärhållande och en hierarkisering, där väst- kvinnan och väst-mannen utgör normen. Dikotomin dem emellan (A-B) – (C-D) skärskiljer sig ifrån de två tidigare. I detta motsatspar ställs inte manligt och kvinnligt mot varandra utan istället konstrueras ett väst-genuspar och ett tredjevärlden-genuspar . Här finns också en tydlig isärhållning och hierarkisering mellan konstruktionerna där (A-B) definierar (C-D) som ojämsställd konstruktion av genusrelationer. Likt relationen mellan (A-B) där kvinnan synliggörs tycks det i relationen mellan (A-B) – (C-D) vara (C-D) som avviker från normen vara det som synliggörs och problematiseras. I logiken innehar väst-kvinnan en högre position i hierarkin än tredjevärlden-mannen.

För att applicera teorin på uppsatsens fall menar jag att (A-B) genusparet skapas i den policyprocess som berör den nationella klimatpolitiken och (C-D) kontraktet skapas i kontexten gällande den internationella klimatpolitiken. Som det tidigare har diskuterats kommer den internationella klimatpolitikens sårbarhets- och anpassningsanalyser från biståndspolicyprocessen. Detta policyområde har, genom begreppets definition, inte behövt förhålla sig till relationen mellan (A-B) och (C-D) utan fokuserat på (C-D). Relationen mellan (A-B) och (C-D) blir dock uppenbar i klimatpolicyn då den behandlar ett globalt problem.

Hur kommer det sig då att klimatpolitiken ser kön i tredjevärlden men inte i den nationella kontexten. En förklaring är att miljödepartementet, som bereder propositionen, inte anser att ett nationellt jämställdhetsperspektiv är relevant i frågan. Detta skulle kunna vara troligt då forskningen om hur klimatförändringarna påverkar könen olika främst berör kvinnornas situation i de fattigaste länderna (Denton 2008, Smyth 2002). Således förbises forskningen om hur könen i

---

²⁷ Jag ämnar här inte att utreda om konstruktionen präglas av (A- icke A), (A-a) eller (A-B) utan fokuserar på förhållandet mellan (A-B) och (C-D) därav kommer jag för tydlighetens skull använda mig av (A-B) och (C-D).

Sverige påverkar och påverkas olika av klimatförändringarna. Förbiseendet av detta problem kan orsakas av den rådande hierarkin mellan (A-B) och (C-D). Hierarkin skapar på samma sätt som relationen mellan mannen och kvinnan ett osynliggörande av normen, dvs (A-B) då denna inte uppfattas som ett problem.

En annan teoretisk förklaring till att kön synliggörs i den internationella klimatpolitiken men inte i den nationella är teorin om *den andre*. En företrädare för denna teori är Candra Talpade Mohanty som definierar tredjevärlden kvinnan som *den andre*, det som den förste, väst-kvinnan inte är. Antagandet grundar sig i teorin om *den andre*, i denna antas att kvinnor i de fattigaste länderna²⁸ definieras som motsatsen till kvinnor i industriländerna²⁹ (Mohanty 1999:195). Resultaten i frågeställning 1 och 2 visar dock på att detta antagande inte är direkt applicerbart på klimatpolicyn. Som det redan har konstaterats så synliggörs kön endast bland i de fattigaste länderna men inte i den nationella kontexten. Således tycks inte tredjevärlden-kvinnan definieras i klimat politiken som *den andre* och därav inte konstrueras som motsatsen till väst-kvinnan, vilket motsäger teorin om *den andre*. Jag menar dock inte att definitionen av tredjevärlden-kvinnan är en produkt av motsatsen till väst-kvinnan.

Nedan kommer jag att utifrån Hirdmans teori analysera varför kön synliggörs i den internationella klimatpolitiken men inte i den nationella. Jag anser att klimatpolicyn ger uttryck för att konstruera flera genuspar genom att skärskilja på den internationella- och den nationella jämställdhetsproblematiken. Detta tar uttryck i att problemet formuleras på internationell nivå men inte på den nationella. Problemet konstrueras i en kontext av fattigdom men tycks alltså inte gälla i den nationella kontexten. Således tycks den kulturella överlagringsnivån utgöras av en hierarkisering av genussystem där det västerländska systemet (A-B) sätts som norm och tredjevärlden genussystemet (C-D) konstrueras som motsatsen detta utöver hierarkiseringen av (A-B) och (C-D). Fattigdomskontexten utgör en viktig faktor till att skapa ett isärhållande av dessa genuskonstruktioner. Jag menar således att konstruktionen av kön inte sker i klimatpolicyprocessen, denna konstruktion existerar redan i ett mer övergripande system. Redan innan policyprocessen påbörjas präglas aktörerna och institutionerna som ska ingå i den kommande processen av denna logik. Vidare menar jag också att den kulturella överlagringsnivån inte endast utgörs av ett genuskontrakt med mannen och kvinnan utan även mellan olika genussystem. Då den kulturella överlagringsnivåns genuskontrakt överförs till den institutionella nivån genom den sociala

---

²⁸ Mohanty använder begreppet ”tredjevärlden-kvinnan” för att benämna denna konstruktion

²⁹ Mohanty använder begreppet ”väst-kvinnan” för att benämna denna konstruktion

integrationen har den institutionella kontexten definierat policyprocessens A,B,C och D. Konstruktionerna i den kulturella överlagningsnivån är trögrörliga och det är högst otroligt att dessa definitioner skulle förändras i klimatpolicyn. Detta innebär att definitioner inte behöver konstrueras eller synligt praktiseras i klimatpolicyn för att fortfarande råda. Definitionen av väst-kvinnan skapar således föreställningen om tredjevärlden-kvinnan genom att definiera denna som *den andre*. Även föreställningen om genussystemet (A-B) definierar (C-D) som *den andre*. Genom denna institutionella definiering av tredjevärlden-genussystemet och tredjevärlden-kvinnan påverkar detta institutionens sociala praktiker och således utformandet av policyprocessen. Detta blir ett uttryck för hur genuskontraktet i den kulturella överlagningsnivån kommer till uttryck i policyns praktik.

8.4 Kvinnors och mäns skilda förhållningssätt till klimatet

En debatt som har förts inom klimatpolicyn är att kvinnor och män har olika stor påverkan på klimatet. Forskning visar att det finns skillnader mellan könen i deras klimatpåverkan. Männen tenderar att utgöra en större klimatpåverkan än kvinnor, detta gäller både i Sverige och internationellt (Carlsson-Kanyama & Råty 2008:28, Johnsson-Latham 2007:49). Problemet formuleras till att män står för mer utsläpp än kvinnor och att de åtgärder som är till för att minska klimatpåverkan ofta gynnar män och mäns beteende (Johnsson-Latham 2007:49). Dock formuleras inte faktumet att män står för mer utsläpp av växthusgaser som en del av klimatpolitiken varken på den internationella eller nationella planet. En parallell kan dras till det liknande problemet, att det är de industrialiserade länderna som står för merparten av utsläppen av växthusgaserna, detta har dock problematiseras och behandlat av politiken sedan Riokonventionen 1992. Enligt principen om att det är förorenaren som ska betala har de industrialiserade länderna tagit på sig ett större ansvar än utvecklingsländerna i att möta klimatförändringarna. Principen om att *förorenaren betalar* är således vägledande för den svenska klimatpolitiken, dock tycks denna princip endast gälla i relationer mellan stater.

Det är det inte självklart att könsens olika klimatpåverkan ska problematiseras. Enligt forskarna George Martine och Marchela Villareal då de anser att det är oväsentligt att arbeta fram åtgärder för att könsmissigt utjämna utsläppen av växthusgaser. De anser istället att fokuset för åtgärderna bör riktas mot genusrelationerna snarare än mot kvinnor och män som egna kategorier (Martine & Villareal 1997). Resonemanget grundar sig i en tanke om att kön är förändligt och att detta är diskursivt skapade. Således är det inte väsentligt att rikta åtgärderna mot att motverka de sneda utsläppsnivåerna utan snarare mot de genuspositioner som orsakar dessa. Detta resonemang kan ställas mot det ekofeministiska antagandet om ”ethnic of care” förklarar att kvinnor genererar lägre utsläpp av växthusgaser än män. Kvinnan kan således anta står närmare naturen och är därför mer

benägen att vårda naturen än vad männen är. Ekofeminismen skulle således anse att det kvinnliga bör uppvärderas och skillnaden i utsläppsnivåer mellan könen bör betraktas som en klimatpolitisk lösning. Detta framförs dock inte i klimatpolicyn som en lösning, lösningarna står istället teknologisk- och ekonomisk utveckling, vilket enligt ekofeminismen är manliga attribut. Mannen utgör normen och därför värderas dessa lösningar före kvinnans ”ethnic of care”. Det kvinnliga konstrueras således inte som en lösning till klimatproblemet. Denna konstruktion kan härledas från isärhållandet mellan det kvinnliga och det manliga. Enligt ekofeminismen är denna konstruktion riktig men hierarkiseringen felaktig då de kvinnliga egenskaperna är mer ändamålsenliga i klimatpolitiken.

8.5 Fördelning eller förändring?

Tidigare i uppsatsen har det konstaterats att de konstruktioner om kön som propositionen 2008/09:162 *En sammanhållen klimat och energipolitik* innehåller förhåller sig alla till en kontext i utvecklingsländer. Logiken i flertalet av dessa konstruktioner är att, ju större fattigdom, och ju större brist på jämställdhet, desto större blir skillnaden mellan hur kvinnor och män påverkas av klimatförändringarna. Ekonomisk utveckling blir därför synonymt med jämställdhet. Youngs (2000) påstående om att fördelning snarare än förändring präglar jämställdhetsarbetet blir uppenbart i den svenska klimatpolitiken. Jämställdhet konstrueras som ett ekonomiskt problem dvs. som ett problem på tillgång till ekonomiska resurser. Detta är självfallet en del av problematiken men det egentliga problemet, det som den tidigare forskningen visar på, är kvinnors svaga sociala position. Problemet och dess lösning konstrueras således på ett sådant sätt att konsekvenser av klimatförändringarna och dess anpassningsåtgärder inte ska påverka fördelningen av resurser, snarare än att finna lösningar på fördelningen av de sociala positioner som orsakar problematik från första början. Detta står i likhet med forskarna Martine och Villareal (1997) som menar att det politiska arbetet måste fokusera på att förändra genusrelationerna, inte på att stötta kvinnorna. Den svenska klimatpolitiken tycks således, enligt dessa resonemang, grundat sin problematisering i fel ände av konstruktionen. Jag kan också konstatera att den svenska klimatpolitiken inte för ett resonemang om genusrelationer. Kvinnor och män konstrueras istället som två grupper medan deras relation varandra emellan inte problematiseras. Grupperna behandlas som isolerade fenomen då de antas vara oberoende av varandra.

9. Slutsatser

Nedan kommer jag att föra en avslutande diskussion om uppsatsen resultat och återknyta dessa till problemformuleringen i uppsatsen.

Den första slutsatsen som kan dras är att könets konstruktion och betydelse i klimatpolitiken har varit varierande både i sin omfattning och utformning. Över tid har kön konstruerats och getts olika politisk betydelse, variationen av könets betydelse har medfört att problemformuleringarna också har skiftat. Det är därför svårt att betrakta klimatpolitiken som en stabil politisk institution då förhållningssättet till kön har varierat.

I stället kan slutsatsen dras att klimatpolitiken byggs upp av flera olika policyområden. Namnet på den senaste klimatpropositionen, *En sammanhållen klimat- och energipolitik*, vittnar om klimatpolitikens fragmenterade bakgrund. Klimatpolitiken består således av en sammanslagning av flera olika policyområden, såsom energi- transport-, säkerhets-, jordbruks- hållbar utvecklings- och biståndspolitikerna m.fl. Policyprocesserna kan därför anses samordna en gemensam policy vars syfte är att behandla klimatfrågan. Trots att klimatpolicyn består av flera policyområden är inte jämställdhetspolicyn en av dessa, vilket innebär att den direkta kontakten mellan kön- och klimatpolicyprocessen är och har varit högst begränsad. Att kön ändå, delvis, synliggörs i klimatpolitiken indikerar att det finns någon form av relation mellan policyområdena. Relation mellan kön- och klimatpolicyprocessen är av en indirekt karaktär och uppstår då relationen mellan köns- och klimatpolicyn går genom andra policyområden. Andra policyområden kan därför anses fungera som en länk mellan köns- och klimatpolicyn. Det är också troligt att det finns flertalet länkar mellan köns- och klimatpolicyn då den politiska styrningen vill integrera båda processerna i andra policyområden. Det verkar således uppstå problem när två policyområden ska integreras samtidigt. Problemet består av att policyområdena inte verkar etablera en direkt relation till varandra. Då inte en direkt relation finns etablerad mellan köns- och klimatpolicyn tycks målet om att all politik ska jämställdhetsintegreras endast uppfyllas delvis. Målet uppfyllas alltså inte trots att kön konstrueras och ges en politisk betydelse i alla tre flöden i policyprocessen.

Den fragmenterade klimatpolicyprocessen har också varit en av anledningarna till att den politiska betydelsen av kön har varierat över tiden och appliceras inom olika områden av klimatpolicyn. Vilken konstruktion och erkännande av könets politiska betydelse har varit är beroende av vilket policyområde som har stått i centrum i utvecklingen av klimatpolitiken. Hur klimatpolicyprocessen är utformad är därför avgörande för hur kön konstrueras och erkänns i klimatpolitiken

Konstruktionen och erkännandet av könets politiska betydelse har varierat i klimatpolicyn. Detta betyder inte att konstruktionen av kön har varit lika varierande inom andra policyområden. Jag har istället antagit att dessa är stabila men att variationen uppstår på grund av den fragmenterade klimatpolicyn. Jag har också härlett flera av de konstruktionerna av kön som framkommer i klimatpolicyn till andra rådande genusteorier. Konstruktioner av kön utifrån andra politiska sammanhang tycks därför även återkomma i klimatpolitiken.

10. Vidare forskning

Som det i kapitlet om tidigare forskning redogjordes för så finns det inte mycket forskning om detta område.

Utifrån den tidigare forskningen om att kön inte synliggörs i den internationella klimatpolitiken kan vi konstatera att tendens delvis går att återfinna i den svenska klimatpolitiken. Till skillnad från den internationella klimatpolitiken konstrueras och erkänns könets politiska betydelse delvis i den svenska klimatpolitiken. Detta innebär att det ändå finns aktörer som vill synliggöra kön i den internationella klimatpolitiken. Det skulle därför vara intressant att i vidare forskning närmare granska den internationella policyprocessen i syfte att identifiera varför inte könets politiska betydelse erkänns. Det skulle också vara intressant att undersöka om samma typ av problematik uppstår på ett internationellt plan gällande att etablera en relation mellan två politiska områden som ska integreras.

Resultatet i uppsatsen stärker Montins antagande om att klimatpolitiken är ett tredje generationens politiskt område (Montis 2007:44). Vidare skulle jag också vilja hävda att jämställdhetspolitiken är ett sådant område och min studie visar på hur en relation mellan två av dessa politiska områden kan utformas. Enligt Montin finns det flera tredje generationens politiska områden och det skulle således vara intressant att vidare utforska hur andra av dessa områden kan mötas och relateras till varandra.

Då jag har konstaterat att klimatpolitiken är en fragmenterad process som skapas genom flera olika policyområden vore det intressant att närmare studera dessa områdens interaktion med varandra. De policyprocesserna som utgör klimatpolitiken har varierande förhållningssätt till kön, detta synliggör att processerna värdegrunder i skiljer sig åt, vilket då får utslag i den praktiska policyprocessen. Det vore således intressant att studera huruvida dessa processers värdegrunder tenderar att konvergeras eller diversifieras. Frågan blir då om det är möjligt att skapa en stabil klimatpolitiskinstitution, eller om tredje generationens politikområden inte går att institutionalisera. Frågor gällande hur tredje generationens politiska områden ska styras i förhållande till varandra behöver också närmare analyseras och utvärderas.

Källförteckning

Litteratur:

Bergström, Göran, Kristina Boréus (red) (2005) *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur

Björklund m.fl. "Citizens, privacy and state control" (forthcoming)

Carter, Neil (2007) *The politics of the environment: ideas, activism, policy*. New York: Cambridge University press

Denscome, Martyn (1998) *Forskningshandboken – För små forskningsprojekt inom samhällsvetenskapen*, Studentlitteratur. Lund: Översättning Per Larsson

Ebbeson, Jonas (2000) *Internationell miljö rätt*. Uppsala: Lustus

Eduards, Maud (2002) *Förbjuden handling*. Kristianstad: Liber

Esaiasson, Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson & Lena Wängenrud (2003) *Metodpraktikan*. Stockholm: Nordstedts juridik

Florin, Christina, Bengt Nilsson (2000) "Något som liknar en oblodig revolution..." . Umeå universitet

Hall, Patrik & Karl Löfgren (2006) *Politisk styrning: I praktiken*. Malmö: Liber

Henshall Momsen, Janet (2004) *Gender and development*. New York: Routledge

Hedlund, Stefan (2007) *Institutionell teori: ekonomiska aktörer, spelregler och samhälliga normer*. Lund: Studentlitteratur

Hedström, Lotta (2007) *Introduktion till ekofeminismen*. Stockholm: Stiftelsen Cognito

Jordansson, Birgitta (2005) *Jämställdhet och genusforskning*. I SOU-rapport 2005:66 *Makten att forma samhället och sitt eget liv, forskningsrapporter*. Stockholm: Integration- och jämställdhetsdepartementet

Jonasdottir, Anna G (1984) *Kvinnoteori; några perspektiv och problem inom kvinnoforskningens teoribildning*. skriftserie 32. Högskolan i Örebro

- Kingdon, John W (2003) *Agendas, alternatives and public policy: Second edition*, New York: Longman
- Kvale, Steiner (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lantz, Annika (2007) *Intervju metodik*. Lund: Studentlitteratur
- Litting, Beate (2001) *Feminist perspectives on: Environment and society*. Edinburgh Gate: Pearson education limited
- May, Tim (1997) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur
- Merchant, Carolyn (1990) *Naturens död – kvinnan, ekologin och den vetenskapliga revolutionen*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag symposion
- Oskarson, Maria, Lena Wängén (1996) *Kvinnor som väljare och valda*. Lund: Studentlitteratur
- Peters, Guy B (2004) *Institutional theory in political science: The 'New institutionalism'*. London: Continuum,
- Phillips, Anne (2000) *Närvarons politik*. Lund: Studentlitteratur
- Rein, Martin och Donald Schön (1996) "Reframing Policy Discourse" i Frank Fischer och John Forester (red.) (1996) *The Argumentative Turn in Policy Analysis and Planning*. Durham och London: Duke University Press.
- Rubin, Gayle, "The Traffic in Women: Notes on the 'Political Economy' of Sex". I ed. Reyna Rapp, *Towards an Antropology of Women*. Monthly Review Press, 1975
- Smyth, Ines I Haleh Afshar, & Barrientos (2002) *Women, globalization and fragmentation in the developing world*, London, Palgrave Macmillan press LTD
- Steinmo, Sven, Kathleen Thelen & Frank Longstreth (red) (1992) *Structuring politics: Historical Institutionalism in comparative analysis*. Cambridge: Cambridge University press
- Young, Iris Marion (2000) *Att kasta tjejkast*. Stockholm: Atlas
- Wendt Höjer, Maria (2002) *Rädslans politik. Våld och sexualitet i den svenska demokratin*. Lund: Liber
- Wendt Höjer, Maria & Cecilia Åse (1999) *Politikens Paradoxer*. Lund: Academia adacta

Wängenrud, Lena (1990) *Kvinnorepresentation*. Lund: Studentlitteratur

Artiklar och rapporter

ARS (2007) *Genusperspektiv på allmänhetens kunskaper och attityder till klimatförändringarna*

Brody, Alyson. Justina Demetriades & Emily Esplen (2008) "We know what we need Gender and Climate change: mapping tile linkages". Bridge Reports. June 2008

Carlsson-Kanyama Annika, Riitta Rätty (2008) *Kvinnor, män och energi: makt, produktion och användning*, Totalförsvarets forskningsinstitut

Cohen, Michael D, James G March & Johan P Olsen (1972) "A Garbage can model of organizational choice", *Administrative Science Quarterly*, vol. 17 (No. 1): 1-25

Eriksen, Siri E.H. Richard J.T. Klein, Kirsten Ulsrud. Lars OttoNæss Karen O'Brien (2007) *Climate Change Adaptation and Poverty Reduction: Key interactions and critical measures*, Norwegian Agency for Development Cooperation, Report 2007:1

Johnsson-Latham, Gerd (2007) "En studie om jämställdhet som förutsättning för hållbar utveckling", Stockholm: Miljövårdsberedningen

Hall, A. Peter & Rosemary C. R. Taylor, (1996) "Political Science and the three new institutionalism", Max-Planck- institut fur gesellschaftsforschung

Hematai, Minu (2008) "Gender perspective on climate change, Commission on the Status of Women" Fifty-second session, New York, 25 February – 7 March 2008

Lambrou, Yianna & Grazia Piana (2005) "Gender: the missing component in the response to climate change", Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations

Montin, Stig (2007) "Kommunerna och klimatpolitiken – ett exempel på tredje generationens politikområde". *Statsvetenskaplig tidskrift* Vol 2007 (No. 1): 1-96

Naturvårdsverket (2007) FN:s klimatpanel (IPCC): Klimateffekter, anpassning och sårbarhet

Peters, Guy B. & Jon Pierre & Desmond, S. King (2005) "The Politics of Path Dependency: Political Conflict in Historical Institutionalism". *Journal of Politics* vol. 67 (No. 29): 1275-130

Rummukainen, Markku (2005) ”Växthuseffekten”, Meteorologi, nr 119

Wihlborg, Elin & Karin Skill (2004) *Jämställdhet för hållbar utveckling*. Stockholm: Naturvårdsverket

Miljödepartementet (2008) *Vägen mot ett nytt internationellt avtal för jordens klimat*

Offentliga tryck

Grönbok Anpassning till klimatförändringar i Europa – tänkbara EU-åtgärder, KOM(2007). 354 slutlig

Motion 2008/09:Mj16 med anledning av prop. 2008/09:162 *En sammanhållen klimat- och energipolitik – Klimat* av Anders Ygeman m.fl (s)

Motion 2008/09:Mj17 med anledning av prop. 2008/09:162 *En sammanhållen klimat- och energipolitik – Klimat* av Mona Sahlin m.fl (s, v, mp)

Motion 2008/09:Mj18 med anledning av prop. 2008/09:162 *En sammanhållen klimat- och energipolitik – Klimat* av Wiwi-Anne Johansson m.fl (v)

Motion 2008/09:Mj19 med anledning av prop. 2008/09:162 *En sammanhållen klimat- och energipolitik – Klimat* av Maria Wetterstrand m.fl (mp)

Propositionen 1987/88:85 *Om miljöpolitiken 1990-talet*. Stockholm: Miljödepartementet

Proposition 1990/91:90 *En god livsmiljö*. Stockholm: Miljödepartementet

Proposition 2002/03:122 *Sverige nya politik för global utveckling*. Stockholm: Miljödepartementet

Proposition 2001/02:55 *Svensk klimatstrategi*. Stockholm: Miljödepartementet

Proposition 2000:01/130 *Sveriges miljömål - delmål och strategier*. Stockholm: Miljödepartementet

Proposition 2002/03:122 *Gemensamt ansvar: Sverige politik för global utveckling*, Stockholm: Miljödepartementet

Proposition 2004/05:150 *Svenska miljömål, ett gemensamt uppdrag*. Stockholm: Miljödepartementet

Proposition 2005/06:155 *Makten att forma samhället och sitt eget liv – nya jämställdhetsmål.*

Stockholm: Näringsdepartementet

Proposition 2005/06:172 *Nationell klimatpolitik i global samverkan.* Stockholm:

Miljödepartementet

Proposition 2008/09:162 *En sammanhållen svensk klimat politik.* Stockholm: Miljödepartementet

SOU 2000:23 *Förslag till svensk klimatstrategi.* Stockholm: Miljödepartementet

SOU 2007:60 *Sverige inför klimatförändringarna – hot och möjligheter.* Stockholm:

Miljödepartementet

SOU 2008:24 *Svensk klimatpolitik.* Stockholm: Miljödepartementet

Skrivelse 1996/97:41 *Jämställdhetspolitiken.* Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet

Skrivelse 1999/00:24 *Jämställdhet inför 2000-talet.* Stockholm: Näringsdepartementet

Skrivelse 2002/03:140 *Jämt och ständigt.* Stockholm: Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Skrivelse 2003/04:129 *En svensk strategi för hållbarutveckling.* Stockholm: Miljödepartementet

Sveriges internationella överenskommelser 1993:77 *Konventionen om biologisk mångfald.*

Stockholm: Utrikesdepartementet

Internetkällor:

Förenade nationerna (1995) "Peking deklARATIONEN". Tillgänglig 2009-03-22 på

<http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/declar.htm>

Gender Climate Change (2009) Tillgänglig den 2009-04-29 på <http://www.gendercc.net/policy.html>

Global Gender Climate Alliance (2007) Tillgänglig den 2009-04-29 på

<http://www.wedo.org/learn/library/media-type/pdf/global-gender-climate-alliance-ggca>

Martine, George & Marchela Villareal (1997) "Gender and Sustainability: Re-assessing Linkages and Issues". Tillgänglig 2009-05-20 på <http://www.fao.org/sd/wpdirect/WPan0020.htm>

Miljödepartementet och integrations- och jämställdhetsdepartementet (2007) "Andreas Carlgren och Nyamko Sabuni inleder internationellt expertmöte om hållbar konsumtion och production".

Tillgänglig den 2009-04-06 <http://www.regeringen.se/sb/d/119/a/84768>

Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2008) ”Utökad satsning på hållbar jämställdhet”
Tillgänglig 2009-04-06 på <<http://www.regeringen.se/sb/d/119/a/115667>>

Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2008) ”Jämställdhetsintegrering”. Tillgänglig 2009-04-22 på <http://www.regeringen.se/sb/d/3267>

Totalförsvarets forsknings institut (2009) ”Climatools”. Tillgänglig 2009-05-16 på
www.foi.se/FOI/templates/Page____5656.aspx

Stockholms universitets studentkår (2009) ”Green Future”. Tillgänglig 2009-05-16 på
www.sus.sus.se/greenfuture

Övrigt:

Miljödepartementet (2008) Handlingsplan för jämställdhetsintegrering -2008-2009-

Karen Jespersen, Stefan Wallin, Ásta Ragnheithur Jóhannesdóttir, Anniken Huitfeldt og Nyamko Sabuni ” Ligestilling er en vigtig del af klimaløsningen” Dagsbladet information, 12 mars 2009

Intervjuer

Intervju 1: Medarbetare på miljödepartementet Stockholm den 29 april 2009

Intervju 2: Medarbetare på miljödepartementet Stockholm den 15 maj 2009

Bilaga 1: Mall för intervjuerna

Bakgrund:

- Tack för att du ställer upp!
- Intervjun beräknas ta cirka 45 min och dokumenteras genom ljudinspelning om det inte känns besvärande
- Intervjuerna är anonyma och dina svar kommer att behandlas som ett av flera perspektiv på uppsatsen frågeställningarställning.
- Dina svar och denna intervju kommer inte att ifrågasättas men de kommer att analyseras som en länk i en större analys.
- Har du några frågor innan vi börjar?

Inledande fakta frågor:

- Hur länge har du arbetat på miljödepartementet?
- Vad ingår i dina arbetsuppgifter, beskriv en vanlig arbetsdag?
- Är du ofta en del av de internationella förhandlingarna?
- I dessa förhandlingar vilka frågor kommer du mest i kontakt med?

Frågor:

Har du kommit i kontakt med ett jämställdhetsperspektiv i dina arbetsuppgifter?

- När, hur, vem, vad?

Upplever du att Sverige är aktiv i sitt jämställdhetsarbete inom klimatpolitiken?

- Nationellt, internationellt
- Politiken, departementet, delegationen, förhandlingar?

Upplever du att det finns en politisk styrning i frågan?

- Direkta direktiv, implementering
- Är det miljödepartement som är ansvarig för frågan?

Upplever du att det finns ett samarbete med integrations- och jämställdhetsdepartementet?

- UD, Sida?

Upplever du att det ges möjlighet att diskutera ett jämställdhetsperspektiv i ditt arbete?

- På departementet, regering, i förhandlingar?

Anser du att det finns tillräckliga underlag/kunskaper för att diskutera klimatförändringarna utifrån ett jämställdhetsperspektiv?

- Beaktas dessa, vem lyfter dem?
- Finns det med i utredningar, underlag som du tar del av?
- Har du tagit del av den forskningen?
- Departementets kunskapsnivå?

Inom vilka områden i klimatfrågan anser du att ett jämställdhetsperspektiv skulle vara intressant att tillämpa?

- Utsläppsreducering, sårbarhet, anpassning
- Behöver den tillämpas

Avslutande information

Fråga om jag får återkomma med eventuellt kompletterande frågor och att informanten givetvis får kontakta mig om denna kommer på något som den borde ha framfört under intervjun men som den glömde.

Tack!